

IN MEMORIAM

NEDERLANDS DAGBLAD : 19 NOVEMBER 2020

Kleine Litanie voor de gestorvene

Dit is de moeilijkste manier van loslaten -
ik heb je vast, terwijl je bij me weggaat;

steek straks een kaars aan, denk aan mij

Je ogen zijn gebroken, lijkt het. Zie je iets?
Jij weet genoeg nu, en ik weet nog niets;

steek straks een kaars aan, denk aan mij

Zal ik hier blijven wachten? Ga je nog niet weg
zolang ik mij er niet bij neergelegd heb?

steek straks een kaars aan, denk aan mij

Heb ik genoeg gezegd? Ik weet wel zeker
dat ik veel grote woorden ben vergeten;

steek straks een kaars aan, denk aan mij

Ik zal een kaars aansteken en dan aan je denken.

MENNO VAN DER BEEK

IN MEMORIAM

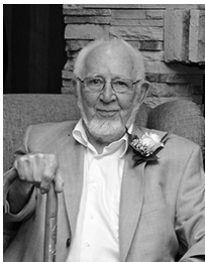
Annie van Dijken-Jilderda
KANTENS
22-11-1939
HOOGVEEEN
01-05-2020
LIEFDEVOL EN MEELEVEND

Gerrit van Dijken
ROODESCHOOL
26-11-1931
HOOGVEEEN
01-10-2018

Geja van der Velde-Greijdanus
WORKUM
24-11-1951
ASSEN
01-02-2020
TROUW IN DIENSTBAAR ZIJN

Rein van der Velde
PASOP
08-04-1948
ZUIDHORN
01-04-2019
TRANSPORTPLANNER

Willem Meints
SMILDE
26-03-1929
EMMELOORD
01-09-2019
LEVEND UIT EEN VAST GELOOF

Froukje Otter-de Boer
HOOGKERK
16-03-1923
BILTHOVEN
02-09-2019
MOEDER

Bouke Otter
TOLBERT
12-05-1926
BOSCH EN DUIN
08-08-2020
VADER

Drewes van der Veen
ELLERHUIZEN (BEDUM)
01-08-1927
ASSEN
03-09-2019
LIEVE MAN, VADER EN OPA

Theo Kosten
ROTTERDAM
08-12-1939
BERGSCHENHOEK
07-09-2019
HIJ WAS EEN KONINGSKIND

Henny Schutte-Smiths
OPENDE (GR.)
18-09-1943
HOLLANDSCHEVELD
07-09-2019
LIEVE MOEDER EN OMA

Diny Geersing-Cazemier
OOSTWOLD
14-02-1941
DRONTEN
10-09-2019
HARTELIJKE ORGANISATOR

Peter van der Welle
BAARLE-NASSAU
26-04-1951
ERMELO
12-09-2019
HULPVAARDIG COMPUTEREXPERT

Antje Toonstra-Dijk
SCHOUWERZIJL
10-09-1921
BILTHOVEN
13-09-2019
LIEVE MOEDER, ZORGZAME OMA

Jaap van Dijk
BERGSCHENHOEK
29-09-1935
BERGSCHENHOEK
14-09-2019
HARDE WERKER EN ZORGZAAM

Lammie Veenkant-Post
DENEKAMP
15-09-1927
ENSCHEDÉ
14-09-2019
ZORGZAME MOEDER EN OMA

Klaas Helder
GRONINGEN
20-04-1946
GRONINGEN
21-09-2019
PAKKETBEZORGER EN KOSTER

Marchien Elsinga-Kuipers
STROOBOS
05-03-1929
ASSEN
21-09-2019
LIEFDEVOL

Jan Moedt
SCHILDWOLDE
20-09-1945
GRONINGEN
21-09-2019
VEILIG IN JEZUS' ARMEN

Mia (Maria Elisabeth) Vos-Vortkamp
STADTLOHNN (DUITSLAND)
24-06-1941
ENSCHEDÉ
23-09-2019
VROUW-MOEDER-(OVER)OMA

Sake Scholtens
GRONINGEN
11-10-1938
OLDEHOVE
24-09-2019
WEGENBOUWER

Boodschappen

Tineke Olijve

ASSEN
25-03-1942

ASSEN
29-09-2019

ZE HAD BREDE INTERESSES

Gerlinde van Dis

BEDUM
09-04-1992

SAAKSUM
30-09-2019

LIEVE DOCHTER EN ZUS

Siep de Vries

STADSKANAAL
08-01-1935

APELDOORN
02-10-2019

ZORGZAAM VOOR ZIJN GEZIN

Cor IJsselstijn

UTRECHT
16-01-1936

SOEST
02-10-2019

BLIJMOEDIG GELOVIG

Jaap Bosschaart

VLEUTEN
01-04-1924

ASSEN
05-10-2019

FRUITTELER

Corry van der Beek-Zweet

SANTPOORT
14-03-1932

NIJKERK
05-10-2019

GETUIGEND

Berendina Kloppenburg-Meems

ONSTWEDDE
06-08-1932

ASSEN
07-10-2019

ZORGZAAM EN HUMORISTISCH

Marie Vogelzang-Bontekoe

DOKKUM
07-12-1928

DRACHTEN
11-10-2019

ZORGZAME MOEDER/HUISVROUW

TEKST REINA WISKERKE BEELD ND

Een tijdje heb ik boodschappen voor haar gedaan – evenals anderen trouwens. Ze had een zwakke gezondheid en het risico werd te groot dat er corona bij zou komen. Ik vroeg haar zo precies mogelijk te mailen wat haar wensen waren: merk, omvang, type, smaak. Want o, wat staat er veel in de supermarkt. Zo veel soorten brood en kaas. Oneindig veel smaken in drankjes en sausjes.

Een leven in boodschappen. Ik had het me nog nooit zo gerealiseerd. Maar ieder mens maakt zijn eigen route door de supermarkt; pakt precies deze of die soort thee, om vervolgens dat ene melkproduct in het karretje te leggen. Nadenken is vaak niet nodig. Handen grijpen al naar de bekende plek in het schap voor het brein erbij stilstaat.

Als je afhankelijk bent van anderen voor je boodschappen, dan is het fijn als ze jouw armen en hoofd even worden, en precies halen wat jij graag wilt. Daarvoor dient dus dat gedetailleerde boodschappenlijstje. Ik kreeg bovendien een lijstje dat precies was opgesteld met de plattegrond van de supermarkt in gedachten – kriskras over de winkelvloer lopen hoefde ik nooit.

Al doende drong ook het besef door dat boodschappenlijstjes lijken op vingerafdrukken: ze zijn uniek, horen bij die ene persoon en bij niemand anders. Bijna niets van wat ik in 'haar' mandje stopte, zou ik in 'mijn' mandje stoppen. Mijn automatische piloot liet het afweten. De pap die zij prefereerde, stond mij tegen; misschien keek ik er daarom eerst overheen bij de koeling. Voor de theesoort die zij koos, moest ik het hele theevak een paar keer met mijn ogen scannen. Vinden gaf voldoening.

We hoopten voor haar dat het tijdelijk was. Dat ze zelf spoedig weer gewoon haar boodschappen kon doen. Want wat kan een mens verlangen naar de alledaagse dingen in het leven, als ze plots niet meer haalbaar zijn. Maar nog voor de tweede coronagolf zich aandienende, is ze gestorven, aan de ziekte die ze al had.

Ik moest steeds denken aan haar boodschappenlijstje: haar unieke route door de supermarkt, de hoogstpersoonlijke keuzes die zij graag maakte. Dat lijstje is, met haar, onttrokken aan dit bestaan. Ik zag er een symbool in van haar eigenheid, uniek onder de mensen, onvervangbaar voor wie haar lief zijn.

Je eigenheid komt niet alleen tot uitdrukking in grote gebaren. Jouw persoonlijkheid omvat ook je omgang met het gewone – de thee die je drinkt, de pap die je eet, de stoel waarop je graag zit, de rangschikking van ornamenten in je huiskamer.

Als een geliefde sterft, verliezen al die persoonlijke dingen hun ziel en samenhang. Zelfs wat futiel lijkt, heeft het vermogen hard te schuren. De zakdoek die je nog in een jaszak vindt en die je anders achteloos in de was had gegooid, snijdt tot diep in je ziel.

Zo dringen zich tal van verhalen op in tijden van rouw. Ze staan ook in deze bijlage, die traditiegetrouw uitkomt in de week voor Eeuwigheidszondag, met portretten van overledenen uit de lezerskring van het Nederlands Dagblad (van 1 september 2019 – 31 augustus 2020). De artikelen hebben te maken met sterven, gedenken en doorleven. Dit keer tekent corona veel verhalen. Dan blijkt dat beperkende maatregelen soms zomaar nieuwe perspectieven bieden. ◀

‘Ik ervaar meer
vrede en houvast,
een bodem onder
mijn bestaan.’

Alie van Veen-de Wolde

ROUVEEN
31-03-1957
STAPHORST
13-10-2019

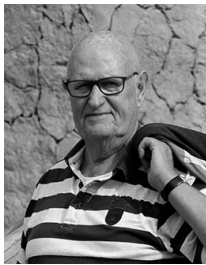
LIEVE MOEDER, ECHTGENOOT

Renny Boeije

AXEL
12-06-1963
CANTERBURY
13-10-2019

ELEKTRO MONTEUR

Piet Zwaagman

HOOGVEEN
18-04-1938
NIJKERK
14-10-2019

BETROKKEN EN ZORGZAAM

Cobie van den End-Poot

GOUDA
16-02-1944
BOSCH EN DUIN
14-10-2019

BETROKKEN PREDIKANTSVROUW

Jan van Gelder

KAMPEN
19-07-1936
KAMPEN
15-10-2019

BOEKHOUDER

Rouwend en dansend door het leven

TEKST NADINE FOLKERS BEELD ARIE KIEVIT

De plotselinge dood van haar echtgenoot Jaap zet het leven van Carola Schuurman (53) achttien jaar geleden stil. Als moeder van vier jonge kinderen wilde ze direct door met haar leven. Maar ze ontdekte dat ze tijd moest nemen om te rouwen. Uiteindelijk was er ruimte voor een nieuwe liefde: de broer van haar overleden man. ‘Het had niemand anders kunnen zijn.’

Het ene moment pakken Carola en Jaap nog sinterklaasca-deautjes in, het volgende moment valt hij op de grond en is hij er niet meer. Jaap overlijdt begin december 2002 aan een hartstilstand. Carola's zwangerschapsverlof zit er net op na de geboorte van dochter Simone. Zoons Robert, Fernand en Wes-sel zijn respectievelijk elf, zes en vier jaar oud. ‘Het was voor het eerst dat ik zo dichtbij met de dood werd geconfronteerd. Onze ouders leefden nog; ik had enkel meegemaakt dat een opa of oma overleed. Het was schokkend’, begint ze. ‘Ik was 36 en mijn rol veranderde ineens van echtgenote naar we-duwe en alleenstaande moeder. Ik dacht dat mijn leven voor-bij was. Ik had nog één doel voor ogen en dat was te zorgen dat mijn kinderen goed opgroeiden.’ Dat doet Carola zo goed en zo kwaad als het gaat, met hulp van mensen om haar heen. Heel belangrijk voor haar wordt Jeanine Broos, een collega. Jeanine zoekt naar een passende manier om Carola bij te staan. Ze besluit een e-mail te sturen. Dat bericht is het begin van een bijzondere mailwisseling over rouw, geloof en de zoektocht die het leven voor hen is. De mails zijn dit jaar gebundeld uitgebracht in het boek *In Zijn licht – geestelijke vriendschap in een tijd van rouw*. Ongeveer eens in de twee maanden zien de twee vriendinnen elkaar in levenden lijve. Op de dag van het interview is Carola bij Jeanine en daarom mengt die zich af en toe in het gesprek. ‘In de tijd na het overlijden van Jaap volgde ik een cursus over spiritualiteit. Ik kende de situatie van Carola goed en het leek wel of ik in die cursus handvatten kreeg om woorden te vin-den voor het proces van Carola. Dat was bijzonder’, zegt Jeanine.

godsbeeld

Carola: ‘Het was inderdaad of ze me begreep. Ik was opge-groeid in de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt en dacht dat wij, gereformeerden, alle antwoorden hadden. Maar dat was niet zo. Ik moest mijn hele godsbeeld opnieuw vormgeven. Ik heb mezelf weleens de vraag gesteld of de dood van Jaap een

straf van God was. In die tijd legde mijn kerk toch nog veel het accent op schuld en straf. Ik kwam tot de conclusie dat ik niet geloof in een God die vanuit de hemel bedenkt dat mijn man mij moet worden afgenomen. Wat mij is overkomen, is het leven.’ Over God en hun geloof wisselen Carola en Jeanine in hun e-mails vaak van gedachten. ‘Jouw relatie met God is veran-derd’, zegt Jeanine. Carola beaamt dat. ‘God is meer een le-vende God geworden: ik ervaar Hem veel meer dichtbij. Ik wist door mijn gereformeerde opvoeding alles van God, maar ik ervoer Hem niet. Godsdienst zat meer in mijn hoofd dan in mijn hart. Jij was rooms-katholiek en las nooit de Bijbel, maar ervoer God wel. Dat vond ik gek. Ik ben nog steeds in de vrij-gemaakte kerk, maar vind die erg veranderd ten opzichte van toen. Nu ervaar ik God ook en ik voel zijn nabijheid. Ik ervaar meer vrede en houvast, een bodem onder mijn bestaan. Hoe dat komt? Als je dat wilt bereiken, moet je stil durven zijn en luisterend willen leven.’

kleine broertje

Kunnen luisteren is voor Carola een belangrijk onderwerp ge- worden na het overlijden van Jaap. Ze had niets aan allerlei praktische adviezen en goede raad. ‘Advies geven? Daar moe-ten we direct mee stoppen. Ik vond het verschrikkelijk’, zegt ze fel. ‘Wat ik vooral nodig had, was ruimte om er te mogen zijn met mijn verhaal, zonder dat iemand daar direct iets van vond.’ Jeanine vult aan: ‘Je kunt iemand die verdriet heeft, ie-mand die luistert. Kun je naast iemand gaan staan en niets meer doen dan dat?’ Iemand die wilde luisteren en ruimte wilde geven aan Carola in haar verdriet, was haar zeven jaar jongere zwager Christi-aan. Jaap is de oudste zoon in het gezin Schuurman, Christi-aan de jongste. Carola heeft hem altijd gezien als het kleine broertje van haar echtgenoot. ‘Hij stond erg ver van me af’, legt ze uit. ‘Ik was dan ook verbaasd dat hij opbelde om te zeggen dat hij wilde komen. Hij zei dat hij eten zou koken

Geertje Hummel-Schaap

GROOTEGAST
28-07-1920

RODEN
16-10-2019

LIEVE (O)MA, GELOVIGE VROUW

Janny Karssies-Broekhuijsen

BATAVIA (NED. INDIË)
19-01-1929

GRONINGEN
16-10-2019

GODSVERTROUWEN

Henk Kruid

DIEVER
17-12-1937

RIJNSBURG
16-10-2019

TROUW, WIJS, MET HUMOR

Dick Kaptein

PIJNACKER
01-03-1950

ALPHEN AAN DEN RIJN
22-10-2019

BETROUWBAAR, WANDELDE GRAAG

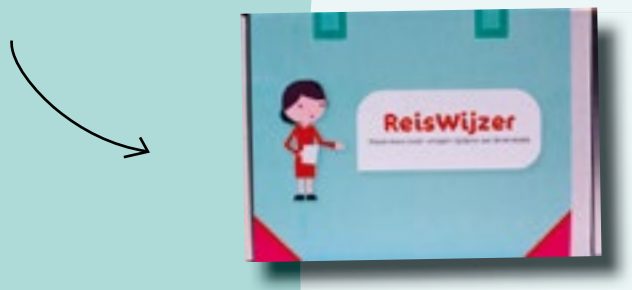
Kleis Hendrik Jan Dekker

GRONINGEN
16-10-1946

HUIZEN
24-10-2019

LIEFDEVOL, ZORGZAAM, BETROKKEN

Een koffer. Speciaal voor u.

Om u te helpen bij het nadenken over een moeilijk onderwerp: uw levenseinde. In de koffer - de **ReisWijzer** - vindt u informatie en hulpmiddelen. Deze kunt u gebruiken bij het maken van keuzes over uw persoonlijke wensen voor als uw levenseinde nadert.

De koffer bevat verschillende verhalen. Van jong tot oud. Of u nu zaken wilt regelen 'voor het geval dat', voor iemand voor wie u zorgt of zelf vragen heeft hoe het zit met morfine en sedatie: de NPV helpt u graag!

Wilt u de koffer aanvragen? Ga naar npvzorg.nl/webshop of mail naar info@npvzorg.nl. U kunt ook bellen: (0318) 54 78 88.

Iedereen zou de Bijbel moeten kunnen lezen

Bijbels toegankelijk voor iedereen. Ook voor mensen die blind of slechtziend zijn. Niet alleen in Nederland, maar wereldwijd. Daar zet de CBB zich elke dag voor in.

Wij maken Nederlandse Bijbelvertalingen beschikbaar in braille, zetten braillebijbels om in andere talen zoals Spaans en Surinaams, en werken aan kinderbijbels die je kunt horen en voelen. De CBB krijgt hiervoor geen subsidie en kan dit alleen doen met uw hulp!

Helpt u ons mee?

Dat kan door het geven van een structurele gift of door ons op te nemen in uw testament. Kijk op www.cbb.nl/geven of bel voor meer informatie tel. **0341 56 54 77**.

Paul Krugerweg 39, 3851 ZH Ermelo
0341-56 54 77 • WWW.CBB.NL • klantenservice@cbb.nl

Nieuw in Amersfoort: Uitvaartcentrum de Piramide ?

Op een prachtige, stille en groene plek in het bos in Amersfoort, net buiten woonwijk de Berg, staat het nieuwe, kleinschalige Uitvaartcentrum de Piramide van Meijerink Uitvaartzorg. Ingericht als een prettige huiskamer. Hier kun je afscheid nemen in een vertrouwde, huiselijke sfeer. In alle rust en tijd die je nodig hebt. Kijk voor meer informatie op www.meijerinkuitvaartzorg.nl/uitvaartcentrum-de-piramide

033 - 475 00 45 Uw zorg is onze zorg

meijerink
uitvaartzorg

Uitvaartcentrum de Piramide
Utrechtseweg 266
3818 EW Amersfoort
www.meijerinkuitvaartzorg.nl
welkom@meijerinkuitvaartzorg.nl
033 - 475 00 45

IN MEMORIAM

INTERVIEW

voor de kinderen, zodat ik weg kon. Ik reageerde best bot: hoezo dacht hij voor mij te moeten koken? Toen hij de eerste keer kwam, ging ik naast hem zitten om te zien wat hij ging doen. “Ga dan weg”, zei hij. Ik vroeg hem of hij wel een luier kon verschonen, want Simone was nog heel klein. Hij zei dat hij dat kon, maar toen ik thuiskwam, zat de luier wel mooi achterstevoren.’ Toch blijft Christiaan komen. Maandenlang is hij elke vrijdag in het gezin om Carola te ondersteunen en af en toe is hij zelfs alleen met de kinderen, zodat Carola bijvoorbeeld een weekend naar Jeanine kan. ‘Toen ik terugkwam, zei mijn oudste zoon: “Christiaan doet het beter dan jij.” Dat vond ik fijn om te horen, ik kon de zorg dus aan Christiaan overlaten. Het voelde huiselijk aan dat hij er was. Als je alleen komt te staan, is er niemand meer die ’s avonds even luistert naar jouw verhaal. Christiaan deed dat wel.’ Wanneer Carola ontdekt dat ze meer voor Christiaan begint te voelen, schrikt ze ervan. ‘Dat had ik nooit bedacht. Het voelde gek, want ik was nog aan het rouwen om Jaap en voelde ook verliefdheid. Maar het had niemand anders kunnen zijn op wie ik verliefd had kunnen worden. Hij speelde zo’n bijzondere rol, dat onze liefde zo groeide.’ De tijd verstrijkt en Carola besluit de verschillende gevoelens er te laten zijn en de tijd te nemen om te zien wat er gaat gebeuren. Tot de zomervakantie van 2005 aanbreekt, ruim twee

‘Ik was nog aan het rouwen om Jaap en voelde ook verliefdheid.’

jaar na het overlijden van Jaap. ‘Ik deed al die tijd niets. Tot we in Tsjechië op vakantie waren met familie van Jaap. Christiaan kwam langs op de terugweg van zijn vakantie. Hij was half Europa door gereden om bij ons te kunnen zijn. Op een avond daar spraken we uit wat we voor elkaar voelden.’

herinneringen

Familie en vrienden moeten wennen aan het idee dat Carola een nieuwe relatie heeft en nog wel met de broer van haar overleden echtgenoot. ‘Mijn schoonmoeder vond het moeilijk. Dat snap ik. Je gunt je zoon een vrouw en kinderen van zichzelf, geen weduwe die al vier kinderen heeft. Ik weet ook nog dat ik mijn zus belde om te vertellen over Christiaan. Ze antwoordde: “Maar Jaap was zo leuk.” Leuk?, dacht ik. Leuk ja, maar Jaap is dood. Familieleden misten Jaap alleen op verjaardagen. Ik miste hem elke dag. Niet iedereen was hieraan toe, maar ik wel.’ Drieënhalf jaar na Jaaps overlijden trouwen Christiaan en Carola. Tegelijkertijd is er voor Jaap nog alle ruimte. ‘Die geeft

Chris mij. Hij is nooit jaloers of zo’, zegt Carola. ‘Er was alleen een moment dat hij opmerkte dat er in de kamer wel allemaal foto’s hingen van Jaap, maar niet van hem. Toen heb ik dat veranderd.’ Vorig jaar zijn Carola en Christiaan verhuisd uit het huis waar Carola eerst met Jaap woonde. Het voelt als een nieuw hoofdstuk. Er staat één foto van Jaap met de kinderen in de woonkamer. ‘Als je me vraagt welke plek Jaap nu heeft, dan weet ik dat niet zo goed. Hij is een groot stuk van mijn leven bij me geweest en dat was mooi. Het is een zoeken naar hoe ik de herinneringen aan Jaap levend hou, ook voor de kinderen.’ Dat zoeken doet ze samen met onder meer Jeanine. Op dagen dat ze elkaar zien, maken ze lange wandelingen en durft Carola van hart tot hart te spreken. Achttien jaar na de heftige gebeurtenis in het leven van Carola vinden de vriendinnen het tijd hun mailwisseling naar buiten te brengen. ‘Het gaat niet alleen om het verdriet, maar ook om de mooie dingen die het leven kan brengen door zo’n heftige gebeurtenis’, zegt Jeanine. ‘Toen Jaap net was overleden, had ik de neiging om naar buiten te rennen en iedereen te vertellen dat het leven eindig is en dat je zomaar dood kunt gaan. Je kunt angstig gaan leven na zo’n gebeurtenis, met niemand meer een relatie aangaan, maar dat wilde ik niet’, zegt Carola. ‘De dood van Jaap heeft me stilgezet. Maar ik ben gaan zien dat het leven een proces van beweging is. Je wordt constant uit evenwicht gebracht. Je gaat naar beneden en je komt weer omhoog, er is afstand en nabijheid. Door al die bewegingen als een dans te zien, maak je er iets moois van. Het mooie vind ik, dat ik daar dan ook in de Bijbel weer inspiratie over opdoe. In Psalm 30, vers 12 staat dat God mijn klacht verandert in een dans. En er is een tijd om te rouwen en een tijd om te dansen, zegt Prediker.’ ◀

Het boek In Zijn Licht, Geestelijke vriendschap in een tijd van rouw 2020, is te bestellen via jeanine.carola@gmail.com, ISBN 978 94 6402 031 1. € 15,00.

 Rianne Velvis ROTTERDAM 10-05-1989 DEN HAAG 26-10-2019 TALENTVOL	 Hennie Riedstra-Pot WITTELTE 29-01-1944 HAREN 28-10-2019 GELIEFD EN BETROKKEN	 Jaap Wiersma GRIJPSKERK 11-03-1941 UITHUIZERMEEDEN 29-10-2019	 Jan Kruizinga Azn. WESTERWIJTWERD 24-07-1926 ASSEN 30-10-2019 LIEVE, MEELEVENDE (O)PA	 Jo van den Brink-Wolters UGCHELEN 15-08-1925 APELDOORN 02-11-2019 HIELD VAN GOD EN NATUUR
---	--	--	--	--

IN MEMORIAM

Inge van Ommen

OLDEBROEK
02-05-1961

ZWOLLE
05-11-2019

VROLIJK, BETROKKEN

Arie Jan Ritzema

EZINGE
23-04-1920

GRIJPSKERK
07-11-2019

LANDBOUWER/VEEHOUDER

Egberdina Assalina
Ritzema-Hamming

WIERUM (GRON.)
20-10-1926

GRIJPSKERK
08-02-2020

HUISVROUW, HANDWERKEN

Wim Rebergen

ENSCHEDÉ
15-11-1930

ZUTPHEN
08-11-2019

ZORGZAAM, HUMORISTISCH

Hendrik Jan Oldegbers

LONNEKER
17-08-1933

ENSCHEDÉ
09-11-2019

METAALDRAAIER

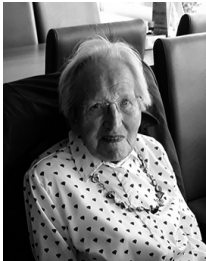

Annie Pruijssen-de Gier

TIEL
02-02-1940

GORINCHEM
10-11-2019

LIEVE, ZORGZAME VROUW

Annie Eisenga-Feddes

BEDUM
19-07-1925

GRONINGEN
11-11-2019

ONZE KRANIGE MOEDER

Nel Berger-Ravestijn

PAPENDRECHT
18-07-1927

BILTHOVEN
14-11-2019

ONZE ZORGZAME MOEDER

Hans Meerveld

GRONINGEN
16-03-1951

HASSELT
16-11-2019

DOCENT THEOLOGIE

Hanneke Vermeijden-
Aikema

MIDDELSTUM
21-08-1920

UTRECHT
18-11-2019

LIEFDEVOL EN RUIMHARTIG

Wim Kortés

AMERSFOORT
30-04-1925

AMERSFOORT
19-11-2019

EEN MAN MET GOUDEN HANDEN

Pieter van Dam

ROTTERDAM
13-01-1978

ROTTERDAM
20-11-2019

ARCHITECT, GELIEFD

Wim van der Lugt

BERKEL EN RODENRIJS
28-03-1941

BERKEL EN RODENRIJS
23-11-2019

LIEFDEVOL EN DIENSTBAAR

Anke de Gelder-
Drijfhout

ROTTERDAM
21-09-1968

ROTTERDAM
11-08-2020

ZORGZAME HUISMOEDER

Grietje Spakman-
de Haan

NIEUW-SCHEEMDA
09-03-1933

ZUIDHORN
24-11-2019

SOCIAAL BETROKKEN

Evelien Kooistra-
Noordhuis

HARKSTEDE
03-06-1934

GRONINGEN
24-11-2019

ONDERWIJZERES

Ineke Kooistra

GRONINGEN
15-04-1969

LEIDEN
16-08-2020

BESTUURSSECRETARIS AVL

Klaas Winters

OLDEMARKT
21-03-1925

STEENWIJK
24-11-2019

NATUURLIEFHEBBER

Riet Noordzij-Arnold

HENGELÓ
29-12-1934

ZWOLLE
26-11-2019

RAADSVROUWE RAAD VAN STATE

Sybrich Nap-Oosterhoff

OLDEHOVE
03-03-1941

HATTEMERBROEK
28-11-2019

Je bent niet alleen

TEKST DICK SCHINKELSHOEK BEELD ISTOCK

Vergeet de kop boven dit verhaal. Soms ben je wél enorm eenzaam en alleen. Zeker als ineens verdriet je leven is binnengedrongen. Zelden slagen goede woorden, kaartjes, gedichten, liederen, preken, knuffels en pannen soep erin iets van het geslagen gat te vullen. Hoe goed bedoeld ze ook zijn. Vaker verwaait hun troost net zo snel als de rook van een uitgeblazen kaars, en bevestigt hun onvermogen de eenzaamheid alleen maar. ‘Waar zou ik een trooster vinden’, zingt het oude gezang, ‘die werkelijk wist van mijn verdriet?’

Je bent niet alleen, geloven christenen. God draagt het oneindige heelal, maar ook afzonderlijke levens van mensen. Zeker als ze het zwaar hebben. ‘Hun bloed is kostbaar in zijn ogen’, jubelt Psalm 72 over de koning in wie je God zelf kunt zien. ‘God is voor ons, God is naast ons, God is altijd om ons heen’, zingt een van de populairste Opwekkingsliederen van dit moment. ‘Laat maar komen wat hierna komt, want Hij laat ons nooit alleen.’

engelen

Heel concreet wordt die goddelijke aanwezigheid – naast zijn presentie in de Schrift en de sacramenten – voor christenen in het geloof in engelen. Grote machtige strijders tegen het kwaad zoals de aartsengel Michael, of boodschappers van Gods plan zoals Gabriël, maar al heel vroeg in de kerkgeschiedenis ook persoonlijke beschermengelen.

Protestanten hebben, op enkele volksverhalen na, nooit veel gehad met engelen. Natuurlijk, de Bijbel heeft het erover – maar heb je pastoraal niet genoeg aan God

de Vader die je beschermt, God de Zoon die je gered heeft en God de Heilige Geest die in je woont? Engelen leiden je daarvan mogelijk alleen maar af.

De katholieke traditie is daar wat onbekommerder mee omgegaan. ‘Iedere gelovige wordt terzijde gestaan door een engel om hem als een behoeder en herder naar het leven te leiden’, stelt de rooms-katholieke catechismus met een verwijzing naar de vijfde-eeuwse kerkvader Basilius de Grote.

‘Overdag schreeuw ik het uit, ’s nachts zit ik stil voor U neer.’

Beschermengel of niet, vrijwel alle pastores en predikanten uit alle geloofsrichtingen kunnen vertellen over gemeenteleden die, onderweg naar een spannende operatie of een moeilijke stap, een diepe rust ervaren, een licht zagen of een hand voelden op hun schouder. Dat je niet dieper kunt vallen dan in de hand van God – om het met de Duitse marinepredikant en liedschrijver Arno Pötzsch te zeggen – laat zich niet alleen geloven, maar blijkt ook geregeld ervaren.

Maar wat als dat nu níét gebeurt? Dat veel hedendaagse christelijke verkondiging sterk benadrukt ‘dat God er altijd bij is’ (en

het soms zelfs over weinig anders meer heeft), kan zomaar een recept worden voor heftige teleurstelling. Waar zijn die engelen, waar is die troostende hand, waar is die diepe rust als ik ze nodig heb?

winkeltje

Er staat een psalm in de Bijbel die nooit of nauwelijks gezongen wordt, en die precies hierover gaat: Psalm 88. De enige psalm zonder vrolijk uiteinde. Hij is van Heman de Zerachiet, een vreemdeling in Jeruzalem. Heman was in de God van Israël gaan geloven, vertelt de hervormde theoloog Karel Deurloo in het ontroerende verhaal dat hij ooit over Psalm 88 schreef (*Een kind mag in het midden staan*, 1982). Wellicht dreef hij in de heilige stad een winkeltje. Maar hij krijgt een nare ziekte, en hij schreeuwde het uit van de pijn. Morfine bestond nog niet. De mensen begonnen hem te mijden, want zo veel leed en negativiteit – dat trokken ze niet. ‘Mijn beste vrienden hebt U van mij vervreemd, mijn enige metgezel is de duisternis.’ Zo eindigt Psalm 88. In Deurloo’s verhaal vonden de mensen een paar dagen later Hemans lichaam, en in het winkeltje ook dit gebed. En ze brachten het naar de priesters, in de tempel. ‘HEER, God, mijn redder’, begint de psalm. ‘Overdag schreeuw ik het uit, ’s nachts zit ik stil voor U neer.’

Soms is van geloven in Gods aanwezigheid niet veel meer over dan een herinnering aan vroeger (‘God, mijn redder’). Of een bittere, wanhopige roep tot God om een ander, beter leven. De aanwezigheid van Psalm 88 in de Bijbel vertelt echter dat ook dát geloven heet. ◀

 Anna Reker-Brink SCHOUWERZIJL 02-06-1927 DELFIJL 28-11-2019 MEELEVEND D.M.V. KAARTEN	 Grietje Zuidema-de Boer KOUDUM 23-11-1923 ASSEN 30-11-2019 VOL VERTROUWEN	 Hendrik Jacob Juliaan Bronsema GRONINGEN 14-09-1942 ZUIDHORN 01-12-2019 EMERITUS HOOGLERAAR RUG	 Diny Wienen-Timmerman DALFSEN 26-07-1939 DALFSEN 02-12-2019 LIEFDEVOL EN ZORGZAAM	 Gerda Westerik-van Loon BERKEL EN RODENRIJS 07-09-1954 ERMELO 04-12-2019 LIEFDEVOLLE FAMILIESPIL
---	--	---	--	---

‘Ik wil jou later niet met
onverwachte kosten achterlaten.’

Vooruitbetalen van een uitvaart

Om te zorgen dat uw nabestaanden zich later niet druk hoeven te maken over onverwachte uitvaartkosten, is het goed om nu al zaken te regelen. Met het DELA GarantiePlan Uitvaart betaalt u de uitvaart vooruit. U regelt nu dat bij overlijden geld vrijkomt om het afscheid te betalen. Zo ontzorgt u de mensen van wie u houdt.

Wat is het DELA GarantiePlan Uitvaart?

Met het DELA GarantiePlan Uitvaart zet u eenvoudig geld opzij voor een uitvaart. Met dit bedrag regelt u de uitvaart van degene voor wie het garantieplan is aangevraagd. Bij overlijden komt het volledige bedrag van het garantieplan vrij om de uitvaartkosten te betalen.

Hoeveel geld moet ik opzij leggen?

U bepaalt zelf de hoogte van de storting. U kunt dit bedrag in een keer opzij leggen, of in delen storten. Per garantieplan is de minimale inleg € 500 en de maximale inleg € 17.500. Voor een indicatie van uitvaartkosten kijkt u op dela.nl/garantieplan.

Wat levert het DELA GarantiePlan Uitvaart u op?

Stel, u stort € 6.000. U ontvangt jaarlijks **1,50% rente**. Na vijf jaar is dit bedrag € **6.464**. En na vijftien jaar € **7.501**.

Regel het direct

Heeft u interesse in het DELA GarantiePlan Uitvaart of wilt u hulp bij het bepalen van de hoogte van uw storting? Kijk voor meer informatie op dela.nl/vooruitbetalen of neem contact op met onze Klantenservice via **040 200 18 70** of via klantenservice@dela.org.

Het garantieplan valt niet onder het depositogarantiestelsel omdat DELA een verzekeraar is.

Daarom kiest u voor het DELA GarantiePlan Uitvaart

- ✓ Goed geregeld voor later, geen zorgen over uitvaartkosten
- ✓ Jaarlijkse rente tussen de 1,50% en 6%
- ✓ Voor iedereen: ongeacht leeftijd of gezondheid
- ✓ Vrije keuze van uitvaartonderneming
- ✓ Tot € 400 korting wanneer wij de uitvaart verzorgen

DELA
voor elkaar

IN MEMORIAM

TOM VAN DER WEIJ

Drachten – 8 maart 1999
Hoogstraten, België – 31 maart 2020

Tom, de zoon van Bart en Yvonne, was de middelste in een gezin met twee jongens en drie meisjes. Kort na zijn 21e verjaardag, tijdens de eerste coronagolf, overleed Tom. Een ongeluk. Hij reed met zijn vrachtwagen in op een file van stilstaande vrachtwagens. Drie dagen later konden zijn vader en de begrafenisondernemer hem ophalen uit België en is hij thuis opgebaard. Yvonne: ‘We hadden in die week een aantal keer contact met de politie, ze waren erg betrokken. Op weg naar de begraafplaats hebben ze het verkeer voor ons tegengehouden, politiemotoren begeleidden onze stoet, zomaar, uit meeleven. Langs de ringweg kwamen we langs een erehaag van claxonnerende auto’s. Dat was georganiseerd door onze predikant, ook voor Toms vrienden van buiten de kerk, omdat er maar dertig mensen bij de begrafenis mochten zijn. Een mooi en passend gebaar, Tom toeterde zelf ook altijd als hij langsreed.’
Tom was een beer van een vent, maar ook aanhankelijk, altijd in voor een kus en een knuffel, vertelt zijn moeder. ‘Dat zou je misschien niet verwachten bij een vrachtwagenchauffeur. Toch paste dat beroep goed bij Tom. Hij hield van vrijheid en vond het lastig als hij daarin beknot werd. Wanneer hij als beginnende puber van ons de deur niet uit mocht, ging hij wel via het dakraam naar buiten. Hij was ondeugend, ook als kind. De clown van het gezin.’
Tom was ook sociaal, legde makkelijk nieuwe contacten en had overal vrienden. In zijn vrije tijd sleutelde hij graag aan auto’s en ging hij graag op pad, bijvoorbeeld naar de McDonald’s met zijn jongere zusje, die hij dan trakteerde.
Hij had een relatie met Sjoukje. ‘In de week na het overlijden zouden ze een half jaar verkering hebben. Op die dag werd er bij Sjoukje een schitterend boeket rozen bezorgd. Dat boeket was van Tom. Hij had het ongeveer twee uur voor het ongeluk besteld. Aangrijpend en ook zo prachtig. Over de dood heen liet hij zien hoe gek hij op haar was. We zagen het ook als een knipoog uit de hemel. Hij had belijdenis gedaan op zijn achttiende, maar de wereld trok ook aan hem. Sinds zijn relatie met Sjoukje werd hij serieuzer en werd het weer vanzelfsprekend dat hij naar de kerk en naar jeugdmeetings van de kerk ging. Dat geeft troost.’ ◀

TEKST MACHTELD MEERKERK

CAROLA DE BRUIJNE-VAN DEN DOOL

Gouda – 14 oktober 1972
Boskoop – 30 juni 2020

Veel energie, veel ideeën en veel plannen had Carola de Bruijne uit Boskoop altijd. Ze maakte een reis naar Israël, deed aan paragliden in Oostenrijk, ging abseilen van de Euromast. De laatste 3,5 jaar van haar leven had ze kanker, die in de dunne darm begonnen was. Ook in haar ziekte wilde ze niet opgeven, vroeg ze zich altijd af wat er nog wel kon en hield ze aandacht voor anderen om haar heen, zegt haar man Aarnout. Hij leerde haar kennen op een studentenfeest in Enschede. ‘Haar knappe verschijning viel mij op. En we waren allebei heerlijk nuchter en rationeel. We genoten ervan om samen leuke dingen te doen.’ Het stel trouwde in 1996 en kreeg vier kinderen. Tot haar ziekte was Carola werkzaam als orthopedagoog. Daarna deed ze vrijwilligerswerk voor Gevangenzorg Nederland.
Eind november 2017 overleed hun oudste dochter Marit. Aarnout: ‘We schreven op de rouwkaart dat ze gevlucht is in de armen van God en opgevangen is als een parel in zijn hand. Voor ons kwam haar sterven volslagen onverwacht. Naast Carola’s ziekte kregen we als gezin toen ook te maken met rouw om Marit; met een rauwe wond, met vragen zonder antwoorden. Carola vond het belangrijk, vooral voor de andere kinderen, te laten zien dat het leven de moeite waard was. Door leuke dingen te doen, al waren ze niet meer zo leuk als voorheen. Door gesprekken. Maar ook in de behandeling van haar ziekte en de keuzes waarmee je aan het eind te maken krijgt: euthanasie was geen optie voor haar.’ Op het laatst van haar leven was er tweestrijd. ‘Ze wilde hier blijven, maar ze wilde ook naar Marit. In die periode vond Carola steeds meer rust in haar geloof en leerde ze God beter als Vader kennen.
Onze drie jongste kinderen zijn nu zeventien, twaalf en tien jaar. Ik mis Carola, behalve als mijn maatje, ook in het zorgen dat de kinderen goed terecht komen, wat ik nu alleen moet doen. En ook anderen missen haar, haar lach en haar zelfspot.’ ◀

TEKST MACHTELD MEERKERK

Jan Colijn

TILBURG
28-12-1939
SCHIEDAM
06-12-2019

KOSTER GKV DELFSHAVEN

Wietske de Wind-Lootsma

NIJBEETS
01-04-1935
ZUIDHORN
06-12-2019

MOEDER EN (OVERGROOT)OMA

Peter de Putter

NIJMEGEN
25-04-1937
HARDERWIJK
07-12-2019

INTERNIST

Pia Lakenvelt-Keegstra

GRONINGEN
15-10-1936
GRONINGEN
08-12-2019

HUISVROUW

Karel Kruyswijk

SCHEVENINGEN
24-01-1941
BOSCH EN DUIN
11-12-2019

ZORGZAAM, GODSVERTROUWEN

Nadenken over uw uitvaart

Hebt u weleens nagedacht over uw uitvaart? Kent u de wensen van uw man of uw vrouw, of van uw ouders? De eerste reactie is vaak: "Dat komt later wel hoor, daar wil ik nu nog niet over nadenken". Maar juist met zo'n moeilijk onderwerp blijkt, dat de drempel om er toch afspraken over te maken lager is als het overlijden nog niet direct aan de orde is. Voor uw naasten is het fijn dat ze uw wensen over een aantal elementaire zaken weten. Het vroegtijdig bezig zijn met het nadenken over de uitvaart zorgt dat u de tijd heeft om keuzes goed af te wegen en te bespreken met uw dierbaren. Bovendien kan het twijfels wegnemen bij uw naasten. In gesprek met hen kunt u aangeven wat voor u belangrijk is maar is er ook ruimte om te horen wat zij ervan vinden. Thuis opbaren bijvoorbeeld roept soms weerstand op: 'dat wil ik mijn naasten niet aandoen'. Maar thuis opbaren in uw eigen omgeving geeft uw dierbaren op ieder moment van de dag gelegenheid om nog even bij u te zijn. Ook voor kinderen en kleinkinderen is thuis een vertrouwde omgeving. Door in gesprek te gaan met elkaar weten uw naasten wat uw wensen zijn en worden ze betrokken bij het (naderend) afscheid.

Wilt u meer informatie?

Op uw verzoek kom ik bij u thuis en kunt u uw vragen en wensen met mij bespreken. We verkennen samen de mogelijkheden, leggen uw wensen vast en ik geef u een indicatie van de kosten. Voelt u iets voor een gesprek, neemt u dan contact met mij op voor het maken van een afspraak. Dit gesprek is vrijblijvend en kosteloos.

Geert van de Belt Uitvaartbegeleiding. mail: uitvaart@geertvandebelt.nl

Zorg voor uw uitvaart

Geert van de Belt

06-16945646
www.geertvandebelt.nl

regio Hardenberg-Zwolle

*Soms gaat het anders dan je denkt
en mag je niet naar huis.
Als Jezus komt en hij je wenkt
... dan kom je altijd Thuis.*

André F. Troost

A W B | Uitvaartverzorging
AW Broekema

**DAG EN NACHT
BEREIKBAAR EN BESCHIKBAAR**

010 456 01 01

www.broekema-uitvaart.nl

Katholiek Inside

Het katholieke nieuws dat je nergens anders vindt.

Abonneer je op de gratis nieuwsbrief van
Vaticaanwatcher **Hendro Munsterman** en blijf op de hoogte.

nd.nl/katholiekinside

**Zending
over grenzen**

**Maak hét verschil in
het leven van kansarme
kinderen met uw
nalatenschap.**

Hulp met een Boodschap

Een toekomst dankzij onderwijs

Wilt u meer weten over hoe u kunt helpen met een legaat of een deel van de erfenis? Bel dan met **Ina Ekkelenkamp 036 - 536 36 15** voor een *gratis* brochure of een vrijblijvende afspraak met directeur en nalatenschapscoach **Peter van der Bijl**.

Algemeen Nut
Beoogde Instelling
ANBI Uw gift kunt u overmaken naar NL56 INGB 0002 9625 56.

zendingovergrenzen.nl/nalaten

‘Corona leidt tot meer rouwtrauma’s’

TEKST MAURICE TIMMERMANS / VK BEELD ARQ

Een kort en afstandelijk afscheid, sobere uitvaart, en karige steun van vrienden en familie via het scherm. Traumaspecialist Geert Smid verwacht dat meer mensen met rouwklachten aankloppen bij de ggz.

Mensen geven na een verlies nieuwe betekenissen aan zichzelf en de wereld, maar soms mislukt dat en ontaardt het in ‘traumatische rouw’. Onderzoeker Geert Smid, tevens psychiater bij ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum, is sinds kort hoogleraar psychotrauma aan de Universiteit voor Humanistiek.

Wat is dat precies, traumatische rouw?
‘Daarmee doelen we op een verstoord rouwproces, vaak na het verlies van een partner of kind. Het verdriet en gemis zijn zo groot dat nabestaanden er niet in slagen de draad van het leven weer op te pakken. Sommigen zijn wanhopig, vermijden alles wat aan de overledene doet denken, zoals vakantiefoto’s, mooie herinneringen, het graf. Anderen voelen zich schuldig en blijven piekeren over de omstandigheden en de fatale afloop. ‘Had ik maar ...’ Voor velen heeft het leven alle zin verloren en dat kan jaren, soms tientallen jaren duren. Met vereenzaming, baanverlies of een afgebroken opleiding als gevolg. Het risico op traumatische rouw is het grootst als dierbaren gewelddadig om het leven komen. Na een moord, verkeersongeluk of ramp komt de helft van de nabestaanden in de problemen. Bij een natuurlijke dood is dat 10 procent.’

Vanwege de pandemie verwacht u dat het aantal mensen met rouwklachten stijgt. Hoe zit dat?
‘Niet alleen het verlies zelf, maar ook de omstandigheden waaronder dat gebeurt,

kunnen het rouwproces ontregelen. Tijdens de piek van de eerste coronagolf konden familieleden in de ziekenhuizen nauwelijks afscheid nemen van hun naasten. Dat kan de acceptatie van het verlies bemmeren, waardoor de dood onwerkelijk blijft. Ook voelen nabestaanden op de beperkt toegankelijke uitvaarten, maar ook daarna, minder steun. We weten dat stress afneemt door lichamelijk contact. Extra belastend is dat nabestaanden die zelf ziek waren, zich blijven afvragen of ze hun dierbaren hebben besmet.’

Zijn er concrete signalen dat rouwklachten toenemen?
‘We hebben in april een vragenlijst verspreid onder 1441 nabestaanden, uitgesplitst in drie groepen: mensen van wie de dierbare overleed aan Covid-19, aan een andere natuurlijke dood of na een gewelddadig voorval. De nabestaanden van men-

sen die aan Covid-19 overleden, blijken hoger te scoren op symptomen van traumatische rouw dan degenen die hun naasten verloren aan een andere natuurlijke dood. Ze scoorden lager dan de nabestaanden die te maken hadden gehad met een gewelddadige dood.’

Wie professionele hulp nodig heeft, komt in aanmerking voor de relatief jonge diagnose ‘persisterende complexe rouwstoornis’. Nederlandse psychiaters hebben zich daar hard voor gemaakt, maar wereldwijd klonk er veel kritiek: rouw is toch geen ziekte.
‘Helemaal mee eens. Rouw is een natuurlijke reactie op verlies. Maar als die rouw heel lang duurt en mensen ernstig hindert in het dagelijks leven, dan is het juist goed om te spreken van een stoornis, want dan krijgen deze nabestaanden eindelijk de hulp die ze nodig hebben.’

In ‘De Psychiater’ riep u behandelaren op om alert te zijn op tekenen van traumatische rouw. Welke?
‘Mensen komen soms binnen met een depressie of posttraumatische stressstoornis, worden daarvoor behandeld, en de kern van het probleem – het verlies van de dierbare – wordt over het hoofd gezien. Niet alle patiënten beginnen erover, juist niet als de pijn zo aan de oppervlakte ligt. Ze willen zichzelf sparen, maar ook hun gesprekspartner. Veel patiënten zijn bang dat ze de pijn die ze zelf ervaren, bij de ander oproepen. Ja, ook als dat een therapeut is.’ ◀

Jan de Vries

KATWIJK
08-04-1954

LEIDEN
11-12-2019

BLOEMENEXPORTEUR

Janny Wieringa-Hamming

ZUIDWOLDE (GR.)
11-01-1931

GRONINGEN
12-12-2019

ZORGZAME VROUW, MOEDER, OMA

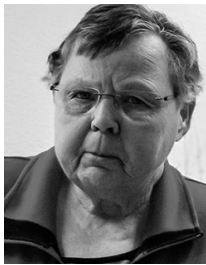

Gretha Hendrika Bas-Broere

ALBLASSERDAM
24-10-1939

ALBLASSERDAM
13-12-2019

MOEDER, VERZORGENDE

Gienny Kaman

SCHILDWOLDE
26-09-1948

GRONINGEN
15-12-2019

SPIL VAN DE FAMILIE

Arie Joosse

SEROOSKERKE
25-03-1926

MIDDELBURG
18-12-2019

DOORZETTER

Geef hoop

aan vervolgte christenen van morgen

UW NALATENSCHAP AAN DE VERVOLGDE KERK

Uw testament. Het is misschien geen alledaags gespreksonderwerp. Toch is het belangrijk na te denken over wat er met uw bezittingen gaat gebeuren na uw overlijden. Want ook dan kunt u christenen helpen om staande te blijven in de verdrukking.

Open Doors staat op de bres voor vervolgte christenen. Al 65 jaar steunen wij hen, mede dankzij royale steun van u en vele anderen in Nederland en Vlaanderen. Helaas groeit de nood nog steeds.

U kunt vervolgte broeders en zusters helpen door voor hen te bidden. En ook heel praktisch

door bijvoorbeeld uw nalatenschap.

Met uw nalatenschap kunt u toekomst geven aan de vervolgte kerk. Wilt u meer horen over het opnemen van Open Doors in uw testament? Maak vrijblijvend een afspraak voor een gesprek met onze relatiemanager Jaap van Leeuwen (tel. 0341-465 074), Hij staat u graag te woord.

OpenDoors
Op de bres voor vervolgte christenen

WILT U NALATEN?
www.opendoors.nl/nalaten

IN MEMORIAM

 Willem van Leusen DALFSEN 18-09-1937 DALFSEN 18-12-2019 HOBBYBOER, KOETSIER	 Jantien Meijer-Spikman FREDERIKSOORD 11-12-1919 STEENWIJK 19-12-2019 EEN DIENENDE MARTA	 Jac Olde ZAANDIJK 01-05-1940 AMERSFOORT 19-12-2019 VADER, POLITIE, OUDERLING	 Tiny Pieters-Koops EMMEN 19-04-1963 MAARN 20-12-2019 BEGELEIDSTER BARTIMÉUS	 Hilje Bulder-Stelpstra HALLUM 02-08-1939 ZUIDHORN 23-12-2019
 Janna Timmerman-van Winkoop OLDEBROEK 09-03-1935 AMERSFOORT 24-12-2019 LIEVE EN BETROKKEN (O)MA	 Diny Buitenhuis-Hofstede HARDENBERG 05-02-1929 BERGENTHEIM 26-12-2019 BETROKKEN & GASTVRIJ	 Ali van Houwelingen-Werner VLAARDINGEN 14-01-1926 VLAARDINGEN 26-12-2019 BETROKKEN EN DANKBAAR	 Yvonne van Wieren-Schuurman SNEEK 16-10-1967 FEANWÂLDEN 29-12-2019 ZORGZAAM	 Willy Wijnholt-Lamberink BRUCHTERVELD 08-04-1936 BERGENTHEIM 31-12-2019 MOEDER EN HUISVROUW
 Roelofje Kuiper-Harke STAPHORST 14-09-1937 ROUVEEN 01-01-2020 LIEFDEVOL, CREATIEF	 Geesje Meijering-Heeling GEES 30-11-1933 GEES 01-01-2020 LIEFDEVOL, BELANGSTELLEND	 Jan van het Veld HEERDE 06-03-1956 AMERSFOORT 01-01-2020 PASSIE VOOR HEM EN ONS	 Henk Roozenbeek SCHIEDAM 12-08-1931 ROTTERDAM 03-01-2020 MENSEN-MENS, OPGEWEKT	 Theo Helderman ROTTERDAM 05-02-1932 HARDERWIJK 04-01-2020 ONDERWIJS-ONDERZOEK
 Stijntje de Leur-van Pijkeren NIEUWLEUSEN 23-08-1939 ROUVEEN 10-01-2020 ZORGZAME HUISVROUW	 Hetty Huizenga KOLLUMERVALAAT 02-03-1949 KAMPEN 10-01-2020	 Nel Treurniet-van Loon BERKEL EN RODENRIJS 11-04-1939 BERKEL EN RODENRIJS 10-01-2020 ZORGZAAM	 Geert Noppers BRUCHTERVELD 06-02-1936 ZUTPHEN 10-01-2020 ASSISTENT-INKOPER	 Gerda Regterschot-Brinkman DALFSEN 27-02-1946 MEPPEL 11-01-2020 ZORGZAAM EN DAPPER

Red een Kind is een christelijke, internationale ontwikkelingsorganisatie. We geven **toekomst** aan kinderen in armoede, hun familie en hun hele omgeving. Door kwetsbare gemeenschappen te **versterken** kunnen zij hun leefomstandigheden en kansen **zélf duurzaam verbeteren**. Kijk voor meer informatie op redeenkind.nl/nalaten

Geef kinderen in armoede een **kansrijke toekomst**

Iets van jezelf doorgeven aan een volgende generatie kan op verschillende manieren. We vroegen Lucy uit Malawi en mevrouw Peters uit Nederland hoe zij doorgeven aan de volgende generatie.

Zo geeft Lucy door

Geld heeft Lucy niet, maar tijd wel. Die tijd geeft ze aan haar kleinkinderen. Dat doet ze omdat haar dochter zelf niet voor de kinderen kan zorgen. Met haar (te kleine) inkomen probeert Lucy de kinderen zo goed mogelijk te voeden. Lucy: "Als ik naar mijn kleinkinderen kijk, dan ben ik trots en dankbaar. Ik wil dat ze kunnen spelen en leren en een goede toekomst tegemoet gaan!"

Zo geeft mevrouw Peters door

"Ik heb een gewone baan en ben niet rijk. Maar ik wil mijn spaargeld nalaten aan een doel waar ik zelf helemaal achter sta. Binnenkort heb ik een gesprek met de notaris om Red een Kind op te nemen in mijn testament. Dan hoef ik hier verder niet meer over na te denken. Dat vind ik een fijn idee."

En u?

Ik praat graag persoonlijk met u door over de mogelijkheden om via Red een Kind door te geven aan een volgende generatie.

☎ 038-460 46 48
redeenkind.nl/nalaten

Lammertina Klein Obbink

Hoe *lief* hebt ú de zondag?

Wij beschouwen de zondag als een rijke zegen. We zouden, uit eerbied voor Gods instellingen, de rustdagviering graag op alle terreinen van het leven in ere hersteld zien. Daarom zien wij het als onze taak en roeping om onze medemens te wijzen op het gebod van de Heere inzake de wekelijkse rustdag.

Word vandaag nog lid en geef zo blijk dat u de doelstelling van de vereniging onderschrijft en de zondagsrust en zondagsheiliging u alles waard is. Al vanaf 1 euro per jaar bent u lid van onze vereniging! U kunt zich opgeven via info@verenigingzondagsrust.nl of door te bellen naar (0317) 61 43 98. Ons kantoor is bereikbaar op werkdagen tussen 9.00 en 16.00 uur.

IN MEMORIAM

BEELD

ROUWEN
IN CORONATIJD

TEKST REDACTIE ND BEELD BSR AGENCY / DAPHNE CHANNA HORN

Door corona zijn uitvaarten beperkt toegankelijk en zoeken mensen naar andere mogelijkheden om de laatste eer te bewijzen. Fotograaf Henk de Weerd (67) stierf aan corona. Bij zijn begrafenis klappen dorpsgenoten en geliefden en nemen afscheid, in Berkhout. ◀

Herman Nijeboer

HATTEM
01-09-1940

HATTEM
12-01-2020

HOOFD ADMINISTRATIE

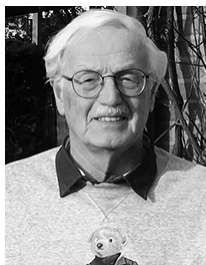

Riek Bos-Elzerman

WEZEP
18-08-1933

PUTTEN
13-01-2020

KRAAMVERZORGSTER

Jelle Hidding

ASSEN
21-10-1946

EDE
15-01-2020

POSITIEVE, VEELZIJDIGE MAN

Kees Kapteyn

CAPELLE AAN DEN IJSSEL
12-05-1937

ASSEN
17-01-2020

PREDIKANT

Klaas de Haan

ROUVEEN
02-07-1919

ROUVEEN
17-01-2020

KOSTER GKV ROUVEEN

van noodhulp
naar wederopbouw

Hoop op een nieuwe toekomst!

Nadenken over uw nalatenschap is nadenken over de toekomst. Nalaten aan ZOA geeft u de mogelijkheid om ook na uw leven mensen in nood te helpen. Meer dan 79 miljoen mensen zijn op de vlucht en zoeken dagelijks naar hun bestaan. Met uw steun krijgen zij weer hoop op een nieuwe toekomst.

Antwoordcoupon

Ja, ik wil graag meer weten over nalaten aan ZOA.

☐ Stuur mij gratis en vrijblijvend de brochure "Nalaten aan ZOA".

☐ Neem contact met mij op voor een persoonlijk gesprek.

☐ Ik heb ZOA al opgenomen in mijn testament.

Naam: _____ dhr/mevr*

Adres: _____

Postcode: _____

Plaats: _____

E-mail: _____

Telefoonnummer: _____

*Graag doorhalen wat niet van toepassing is.

Stuur deze coupon in een envelop (postzegel is niet nodig)

retour naar: ZOA, Antwoordnummer 1088, 7300 VB Apeldoorn

ZOA verwerkt uw gegevens zorgvuldig en verstrekt deze nooit aan derden.
Kijk op www.zoa.nl/privacy voor meer informatie.

Dankzij uw nalatenschap kunnen kinderen weer naar school

Vanwege de langdurige conflicten kon Naomi (9 jaar oud) lange tijd niet naar school. Dankzij de programma's van ZOA is het leven van dit kleine meisje drastisch veranderd! Haar ouders hebben weer een inkomen en een plek om te wonen. En Naomi gaat sinds een paar maanden naar school. "Ik durf weer te dromen over later." ZOA wil, samen met u, werken aan een mooie toekomst voor kinderen zoals Naomi.

Wilt u meer weten?

Vul de antwoordcoupon in of neem vrijblijvend contact met ons op via:

Yolenta Pater

06-55830718

y.pater@zoa.ngo

Annerieke Kroon

06-16070516

a.kroon@zoa.ngo

www.zoa.nl/nalaten

IN MEMORIAM

BEELD

ROUWEN
IN CORONATIJD

TEKST REDACTIE ND BEELD MARCEL VAN DEN BERGH

Langs de route waar een uitvaartstoet langskomt, staan mensen anderhalve meter uit elkaar, afgelopen april, in Horssen. Door corona is de erehaag is in zwang geraakt. ◀

Wolly Heetebrij-Mondria

SINT JANSKLOOSTER
22-11-1943
SINT JANSKLOOSTER
20-01-2020

LIEF EN ZORGZAAM

Nel van Esch-van der Neut

RHOON
23-10-1925
EDE
20-01-2020

LIEF EN MEELEVEND

Lammert de Vries

HOOGKERK
21-05-1940
ASSEN
23-01-2020

WERKEN MET ELEKTRONICA

Jan Esselink

DALFSEN
01-05-1941
ZWOLLE
23-01-2020

ZORGZAAM EN BEHULPZAAM

Henk Visscher

DALFSEN
15-05-1942
DALFSEN
23-01-2020

UW GENADE IS MIJ GENOEG

Afgelopen mei kregen Martin (60) en Ella Kuiper (58) een verschrikkelijk bericht: hun zoon Jorik (28) was omgekomen. Een motorongeluk. Meteen moesten ze van alles regelen voor de uitvaart van hun enige kind. Ze kregen te maken met de beperkende maatregelen vanwege het coronavirus. Desondanks kijken zij met een goed gevoel terug op de begrafenis.

TEKST KAREN ZILVER BEELD FAMILIE KUIPER

‘Het was intiemmer en persoonlijker’

In het Groningse dorp Slochteren zitten Martin en Ella in hun woonkamer. Tot een half jaar geleden zaten zij hier geregeld met hun zoon Jorik, die nog bij zijn ouders thuis woonde. Jorik overkwam waarvoor zijn moeder altijd al bang was: hij verongelukte tijdens een rit op zijn motor. Ella: ‘Elke keer als hij op zijn motor stapte, deed ik een schietgebedje naar boven.’

deurbel

Op woensdagmiddag 13 mei was Martin thuis aan het werk toen de deurbel ging en agenten hem vertelden dat zijn zoon was overleden. Het nieuws drong op dat moment nog niet helemaal tot hem door. Toen Ella thuiskwam, was er geen tijd om er samen bij stil te staan: er moest in korte tijd veel geregeld worden. Wilden ze bijvoorbeeld naar het mortuarium om hun zoon op die plek te zien? Ze besloten erheen te gaan.

Bij thuiskomst begon het regelen van praktische zaken. Martin: ‘Je moet nadenken over een kist, kleding voor Jorik uitzoeken, een tekst voor op de rouwkaart bedenken.’ Maar dat was niet het enige. De coronamaatregelen zouden een stempel drukken op de vormgeving van het afscheid van hun zoon. ‘Mijn eerste reactie was: o ja, nu mag er heel veel niet.’ Toch bleken de maatregelen niet zo’n belemmering als ze dachten. Hoewel zij begrijpen dat begraven in coronatijd voor sommige families een vreselijke ervaring is, kijken Martin en Ella met een dankbaar gevoel terug op hoe zij hun zoon de laatste eer konden bewijzen. Ella: ‘Doordat er minder mensen op de begrafenis konden zijn, hoefden wij niet lang na te denken over wie we allemaal konden uitnodigen. Graag hadden we de kring natuurlijk wat groter gehad, maar 30 was de max.’ ‘Om die reden was de samenkomst intiemmer en

persoonlijker’, vult haar man aan. ‘Doordat het condoleren vooraf verviel, hebben wij nu overweldigend veel persoonlijke reacties mogen ontvangen die wij later nog kunnen teruglezen.’

verbondenheid

De stoelen waren tijdens de dienst opgesteld in halve cirkels. Daardoor hadden Joriks ouders niet het gevoel dat er – ondanks de anderhalvemeterregel – veel afstand was tussen hen en de rest van de aanwezigen. Dit zorgde voor een gevoel van verbondenheid. Martin: ‘Het klinkt apart, maar door die samenkomst werden we zelfs nog een soort van blij. Het gaf ons een mooi en goed gevoel.’ Degenen die vanwege de coronamaatregelen niet bij de dienst aanwezig konden zijn, konden alles via een livestream volgen. Zij werden ook uitgenodigd om na afloop langs de weg van de kerk naar de begraafplaats te

Sjoukje Jobse-Schriemer

SMALLINGERLAND (DRACHTEN)
31-07-1962
GOES
26-01-2020
LIEFDEVOL EN BETROKKEN

Barbora Selles-Wieringa

VELSEN
10-12-1956
ZWOLLE
26-01-2020
MAATJE, MAMMA/OMA: LIEFDE

Eelse Cornelis Hummel

GRONINGEN
16-06-1927
ASSEN
30-01-2020
CONCIËRGE

Lien van Atten

ROTTERDAM
15-08-1933
UTRECHT
01-02-2020
VERLOSKUNDIGE/ECHOSCOPIST

Janie Roorda-Klapwijk

ROZENBURG
26-02-1933
KAMPEN
01-02-2020
LIEFDEVOL EN BLIJMOEDIG

IN MEMORIAM

REPORTAGE

De stoelen waren tijdens de dienst opgesteld in halve cirkels. Daardoor hadden Joriks ouders niet het gevoel dat er – ondanks de anderhalvemeterregel – veel afstand was tussen hen en de rest van de aanwezigen.

‘We hebben de raampjes omlaag gedaan, zodat we contact kregen met de mensen langs de weg.’

gaan staan om hun steun te betuigen. Hieraan is veel gehoor gegeven: langs de gehele drie kilometer lange weg stonden vrienden en collega’s van zowel Martin en Ella als van Jorik, gemeenteleden en dorpsgenoten.

‘Mijn eerste reactie was: nu mag er heel veel niet.’

Ook was er ruimte voor de motorrijders – motorvrienden van Jorik -, die vóór de begraafplaats opgesteld stonden en een erehaag vormden. ‘Zeer indrukwekkend allemaal.’ Terwijl de begrafenisondernemer voor de rouwwagen uit liep en de dragers ernaast, re-

den Ella en Martin er in een volgauto achteraan. Ella: ‘We hebben de raampjes omlaag gedaan, zodat we contact kregen met de mensen langs de weg. Als al die mensen in de kerk hadden gezeten, zaten ze achter ons. Nu kenen we in de emoties van iedereen, we konden zien wat het met ze deed. Dat hadden wij anders niet zo opgemerkt. En andersom hadden de mensen ook contact met ons. Hierdoor bleek ook de enorme betrokkenheid van de dorpsgenoten. We reden langs de mensen en het was muisstil. We hoorden de vogels fluiten en de klokken luiden.’ Na de uitvaart wilden Ella en Martin nog graag kort samenkomen met hun naaste familie en vrienden. Dit leek onmogelijk door de coronamaatregelen en dat vonden ze moeilijk. Ze konden hun familie niet zomaar laten gaan na zo’n indrukwekkende dag. Ze wilden graag samen afsluiten en hun verhaal delen. En toen mocht er, op verzoek van Ella

en Martin, buiten op de begraafplaats toch nog gezamenlijk wat gegeten en gedronken worden.

aandacht
Nu, een half jaar later, kijken ze terug op wat ze hebben meegemaakt. Nog steeds ervaren zij vanuit familie, vrienden, de kerkelijke gemeente en de dorpsgemeenschap liefdevolle aandacht voor hen. Ella: ‘Je band met God wordt door zo’n heftige gebeurtenis intenser. Mensen zeggen vaak: “Je krijgt er de kracht voor als jou iets ergs overkomt.” Ik dacht altijd: nou, dat moet ik nog zien. Toch is het zo. Vanaf het begin hebben wij zo veel moeten regelen en ons hoofd erbij moeten houden. We hebben ervaren dat we daarvoor echt de kracht hebben ontvangen van onze God. En daar zijn we erg dankbaar voor. En dat je er dan met zo’n goed gevoel op terug kunt kijken, is heel bijzonder.’ ◀

Jaap van Berkum

HATTEM
16-08-1969

MEPPEL
02-02-2020

LIEVE JONGSTE BROER

Jelte de Vries

EINDHOVEN
21-06-1950

AMSTERDAM
02-02-2020

ONDERNEMEND, BELEZEN

Klaas Gunnink

KOEKANGE
20-01-1939

KOEKANGE
05-02-2020

ZORGZAAM BEHULPZAAM PRECIËS

Geert Haveman

SELLINGEN
25-01-1943

ZETTEN
05-02-2020

VERTROUWEN EN DANKBAAR

Mary Leder-Bergwerff

DEN HAAG
22-09-1933

ARNHEM
05-02-2020

LEVENSKUNSTENAAR

The Art of
Charity
helpMalawi.nu

Steun boeren
in Malawi

**100.000 mensen
hebben nu elke dag te eten!**
Wij streven naar 2 miljoen!

Malawi kampt met enorme voedseltekorten. Onze stichting introduceerde in 2012 een nieuwe landbouwmethode: Food For LiFe. De op-

brengst is nu gegroeid naar 5.000 ton mais en daardoor hebben elke dag 100.000 mensen te eten!

Steun ons door uw gift of aankoop van meubels. Meer dan 1.500 meubels op voorraad. Op=op. Met de opbrengst willen we nog meer boeren helpen.

3.668
boeren die meedoen
en succesvol hun eigen
management voeren

Grote collectie
**nieuwe
meubels**
t.b.v. Food For LiFe

Lees meer op helpmalawi.nu

Rondweg 90, Wezep Tel: 06 51359392 - Open: do/vr: 14.00-20.00 uur zat: 10.00-16.00 uur

40 JAAR
3xM
more message in the media

Een paar dagen
geleden heb ik
een Bijbel gekocht.
Ik wil me verdiepen
in Jezus Christus
en wat Hij leert.

- een imam uit Ivoorkust

3xM brengt al 40 jaar het evangelie via moderne media in moeilijk bereikbare landen. Miljoenen mensen wereldwijd zien onze programma's en duizenden mensen komen tot geloof. Met uw nalatenschap zorgt u ervoor dat ons werk kan doorgaan.

**Geeft u het evangelie door
aan volgende generaties?**

Kijk op www.3xm.nl/nalaten
of neem voor meer informatie
contact op met Ink Bouma
via **033-2864103** of
i.bouma@3xm.nl.

Dank u wel!

*“Hoe ik mijn uitvaart wil, heb ik ze al verteld,
maar hoe regel ik het financieel?”*

Afhankelijk van uw wensen en de beschikbare verzekeringen en middelen kan Hess uitvaartzorg voor u inzichtelijk maken hoe de uitvaart betaalbaar verzorgd kan worden. Heeft u een naturapolis, dan houden wij ons aan de diensten uit de polis, zonder meerkosten voor u.

Heeft u gespaard voor uw uitvaart of bent u van plan dit te gaan doen, dan is er de onafhankelijke stichting deposito uitvaartkosten fonds A. Hess. U kunt een bedrag ineens of in gedeelten storten voor de “deposito-uitvaartkostenregeling”. Hiermee zal te zijner tijd de gehele of gedeeltelijk de nota van de uitvaart worden voldaan.

*Meer weten over de financiële mogelijkheden bij Hess?
Bel 010 418 23 33 of mail naar uitvaartzorg@hess.nl voor een afspraak.*

*Vraag het gratis informatiepakket aan met daarin de handige wilsbeschikking,
die u kunt invullen zodat de mensen die dicht bij u staan weten wat uw
uitvaartwensen zijn.*

**BEL 010 418 23 33
OF KIJK OP
WWW.HESS.NL
VOOR EEN GRATIS
INFORMATIE-
PAKKET**

Rouwcentrum Hess
Reigerlaan 195, Capelle a/d IJssel

Rouwcentrum De Meidoorn
Meidoornsingel 50, Rotterdam

Rouwcentrum Overschie
Hoornsingel 10, Rotterdam

Afscheidshuis Hess
Barbarakruid 2, Rotterdam

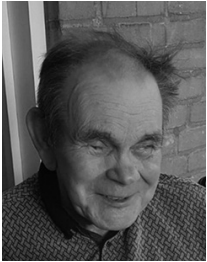
OVERLIJDEN MELDEN
010 418 23 33
Dag en nacht bereikbaar

Hess uitvaartzorg
Christelijke toewijding in uitvaarten

Vertrouwd Familiebedrijf
SINDS 1912

IN MEMORIAM

 Riet Nelemans-Kleijwegt ZWIJNDRECHT 17-08-1940 DORDRECHT 06-02-2020 GELOVIG EN ZORGZAAM	 Henny Oudman-Wittekoek PERNIS 26-11-1950 GRONINGEN 15-02-2020 LIEFDEVOL EN ZORGZAAM	 Margje Buitenhuis-Harink ROUVEEN 07-06-1933 ROUVEEN 20-02-2020 ZORGZAAM	 Merel Kisteman-Hilboezen ZWOLLE 03-06-1982 ROUVEEN 21-02-2020 VERPLEEGKUNDIGE	 Broer van der Wal BLIJA 09-07-1948 HOLWERD 24-02-2020 BETROKKEN EN MEELEVEND
 Maria Mooibroek-Boersma MAASBRACHT 03-09-1946 AMERSFOORT 25-02-2020 DOKTERSASSISTENTE	 Mieke Rienks-Boekhoven MIDDELHARNIS 02-07-1931 HAREN (GR.) 26-02-2020 OK-ZUSTER/HUISVROUW	 Wil Torn VLAARDINGEN 04-11-1941 OEGSTGEEST 26-02-2020 BEDRIJFSBIBLIOTHECARIS	 Kor Bouwman SCHILDWOLDE 08-06-1938 SLOCHTEREN 27-02-2020 TECHNISCH INSPECTEUR	 Dicky Roorda-Valkenburg VEENENDAAL 19-11-1947 MIDDELBURG 01-03-2020 ONDERWIJZERES
 Gerard Huisman HEERLEN 16-07-1938 BRUNSSUM 02-03-2020 LIEFDEVOL, HUMOR, GELOVIG	 Ineke van der Heiden-Gras AVEREEST 29-10-1947 ROTTERDAM 04-03-2020 LIEFHEBBENDE MOEDER	 Martin Scholma BEDUM 22-06-1951 BEDUM 05-03-2020 DIRECTEUR SCHOLMA DRUK	 Tonia Veldhuizen-Kok BUNSCHOTEN-SPAKENBURG 26-04-1930 AMERSFOORT 08-03-2020 BETROKKEN EN HUMORISTISCH	 Jan Harryvan SCHILDWOLDE 21-09-1931 HAREN 10-03-2020 MARKANT, TIMMERFABRIKANT
 Koos Vonk PAPENDRECHT 28-04-1974 HARDENBERG (HOSPICE) 13-03-2020 LIEF, ZORGZAAM EN DAPPER	 Ieke de Vries ERMELO 08-02-1933 AMERSFOORT 17-03-2020 HOOFDVERPLEEGKUNDIGE	 Corrie Bos-Stuy LANGERAK 24-01-1932 EMMELOORD 20-03-2020 LIEFDEVOLLE TOEWIJDING	 Jaap Bos KATWOUDE 12-08-1931 EMMELOORD 04-05-2020 VOLHARDENDE TROUW	 Jaap de Wit VLEUTEN 04-06-1937 UTRECHT 20-03-2020 BETROUWBAAR

Bartiméus: fonds

Voor alle mensen die slechtziend of blind zijn

Voluit meedoen

Het Bijbelverhaal over Bartiméus inspireert om ons in te zetten voor onze naaste die slechtziend of blind is. Het Bartiméus Fonds is er voor alle mensen met een visuele beperking. Wij zetten ons ervoor in dat zij voluit kunnen meedoen.

Helpt u mee met uw nalatenschap?

Door na te laten aan het Bartiméus Fonds bent u van bijzondere betekenis voor mensen die hun zicht moeten missen. Dankzij uw gift kunnen zij sterker in het leven staan. U geeft uitzicht op 100% leven.

Wilt u meer weten?

Voor al uw vragen of een persoonlijk gesprek over nalaten aan het Bartiméus Fonds kunt u contact opnemen met Carl Gelauff: 06 81 47 16 66 of cgelauff@bartimeusfonds.nl. Of kijk op bartimeusfonds.nl/nalaten

bartimeusfonds.nl

IN MEMORIAM

SJOERD WIJMA

Enschede – 29 januari 1953
Amersfoort – 13 juli 2020

‘We hebben ongelooflijk veel kaarten gehad toen Sjoerd ziek was: 460. Ook van veel van zijn oud-studenten, die schreven dat hij oprechte aandacht en interesse voor hen had en het leven zag in het perspectief van zijn God en Here’, vertelt zijn vrouw, Diny Wijma-Molema. ‘Sjoerds lijfspreuk was: “Om van de regenboog te genieten heb ik de regen erbij te nemen.” En tot het eind toe bleef hij de regenboog zien, ondanks de regen. Dat was een bemoediging voor veel mensen.’

In maart dit jaar bleek plotseling dat Sjoerd kanker had aan zijn galwegen. De operatie die daarop volgde, lukte gedeeltelijk. Sjoerd koos ervoor om in de laatste maanden van zijn leven thuis te zijn, om op een goede manier afscheid te nemen van zijn dierbaren, onder wie zijn drie zoons, twee schoondochters en kleinkinderen Sophie (8) en Thomas (6).

Toen zijn ziekte zich openbaarde, had Sjoerd een eigen bedrijf als coach. Bekender is hij van alle cursussen en trainingen die hij gaf voor het GVI, de voorloper van het Steunpunt Gemeenteopbouw van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Hij zette zich in voor kerkelijk opbouwwerk en jeugdwerk. Ook was hij docent op hogeschool VIAA.

‘Zijn werk was tekenend voor zijn geloof: hij leefde in verbondenheid met de Heer’, aldus Diny. ‘In zijn eigen gemeente was hij actief als ouderling, jeugdwerker, op huiskringen en in een gebedsgroep.’

Sjoerd ging graag naar mensen toe als ze problemen hadden. ‘Hij was zorgzaam, zelfs voor de buurt, als hij bijvoorbeeld samen met de kleinkinderen zwerfvuil ging opruimen. Hij was actief, altijd bezig, ook in de tuin.’

‘Voor mij was hij een baken van rust, trouw en wijsheid. We hadden goede gesprekken, ook in de periode van zijn ziekte. Sjoerd gaf aan dat God een moeilijke weg met hem ging, maar sprak ook vaak uit dat hij ernaar verlangde naar zijn Heer te gaan. Bij de dankdienst voor zijn leven mochten er honderd mensen in de kerk zijn. Na afloop van de begrafenis gingen we met z’n allen naar een restaurant, waar we buiten op het terras op anderhalve meter afstand een drankje hebben gedaan. Het was goed om zo in Sjoerds stijl afscheid te nemen. Hij was een levensgenieter: vrienden ontmoeten, vissen, bridgen, kamperen en lekker eten, dat deed hij allemaal graag.’ ◀

TEKST MACHTELD MEERKERK

ANJE WILDEBOER-VISSCHER

Uithuizermeeden – 5 juli 1922
Zuidhorn – 22 maart 2020

Anje Wildeboer heeft veel gewerkt in haar leven, omdat haar man op jonge leeftijd plotseling overleed, vertelt kleinzoon Ties Wildeboer. ‘Mijn opa, Harko Wildeboer, verbouwde aardappelen en voederbieten. Hij verdronk in 1967 toen hij onder zijn trekker in de sloot belandde. Dit heeft destijds veel indruk gemaakt, want hij was geliefd, ook in de kerkelijke gemeente waar hij ouderling was.’ Harko en Anje kenden elkaar al tijdens de oorlog. ‘Opa werd in Duitsland tewerkgesteld. Hij kwam terug met bestek, waar nu nog steeds mee gegeten wordt. “Zij hebben ook veel van ons gestolen”, zei hij daarover.’

Het stel moest trouwen in 1946 en in datzelfde jaar werd hun zoon Wim geboren, die enig kind bleef. Voor haar huwelijk werkte Anje als dainstmaid, zoals dat in het Gronings heette. Na het overlijden van haar man ging de jonge weduwe aan de slag als bejaardenverzorgster voor de Gezinszorg. Ook werkte ze een tijdje bij de familie Tigchelaar in Uithuizen, bij wie ze toen woonde, en met wie ze altijd een goede band heeft gehouden.

Haar vier kleinkinderen waren belangrijk voor oma Wildeboer. ‘Ze trok veel op met haar ongetrouwde zus. Met z’n tweeën namen ze ons als kleinkinderen mee naar Ameland, waar we een rondvlucht mochten maken. Als mijn ouders een beroep op haar deden om op te passen, kwam ze op haar brommertje. Ik at op schooldagen graag ’s middags bij haar, haar snert was onovertroffen.’ In 1992 overleed Harold, de oudste kleinzoon. ‘Dat heeft oma getekend. En anders dan over het overlijden van haar man, sprak ze hier veel over.’

‘Ze heeft haar zeven achterkleinkinderen schandelijk verwend en was altijd in hen geïnteresseerd. Dat mijn dochter een zaterdagbaantje nam, vond ze bijvoorbeeld erg flink.’ Tot een val in 2018 woonde ze zelfstandig. Het viel haar zwaar dat haar drie broers, drie zussen en andere generatiegenoten allemaal al waren overleden. Ze werd aan het eind van haar leven dementerend, maar haar geloof sprak volgens Ties onder meer uit het lied dat ze opgaf op haar laatste verjaardag, toen heel de familie bij elkaar was: ‘Ik wil U, o God, mijn dank betalen.’ ◀

TEKST MACHTELD MEERKERK

 Jan Rijpkje Visser LEERDAM 03-07-1935 AMERSFOORT 22-03-2020 ADMINISTRATIEF MEDEWERKER	 Anje Wildeboer-Visscher UITHUIZERMEEDEN 05-07-1922 ZUIDHORN 22-03-2020 BEJAARDENVERZORGENDE	 Hendrikje Korterink-Buitenhuis STAPHORST 05-02-1930 HEINO 23-03-2020 LIEFDEVOL EN ZORGZAAM	 Cees Westerdijk OOSTSTELLINGWERF 14-04-1921 LEEK 23-03-2020 HORLOGEMAKER	 Elly Veltkamp-Terpstra HENGEL (Ov.) 30-04-1933 ROTTERDAM 27-03-2020 MAATSCHAPPELIJK BETROKKEN
--	--	--	---	--

Inkomen na verlies partner

TEKST EDUARD SLOOT BEELD ISTOCK

Kan mijn partner financieel rondkomen wanneer ik overlijdt? Het financiële plaatje ziet er soms minder gunstig uit dan gedacht.

Bijna de helft van de Nederlanders weet niet goed wat er voor hun partner geregeld is wanneer zij komen te overlijden, zegt Olaf Simonse van Wijzer in Geldzaken, een initiatief van het ministerie van Financiën om burgers te adviseren over geldzaken. 'Ik snap wel dat veel mensen het niet weten', zegt hij. 'Het is helemaal niet leuk om daarover na te denken. En het veroorzaakt bij sommigen ook stress.' Dat betekent niet dat er niks geregeld is. Aan veel hypotheek is een zogenaamde overlijdensrisico-verzekering gekoppeld. Die keert uit wanneer een van beiden overlijdt, met als doel dat de overblijvende partner in het huis kan blijven wonen. Daarnaast kennen veel pensioenregelingen een nabestaandenpensioen. Wanneer iemand komt te overlijden, krijgt zijn of haar partner een maandelijkse uitkering. Die uitkering wordt ook betaald wanneer iemand de AOW-leeftijd nog niet heeft bereikt. Kinderen krijgen vaak een wezenpensioen dat doorloopt tot ze 18 of 21 worden.

magisch getal

Uit onderzoek van Wijzer in Geldzaken onder duizend Nederlanders blijkt dat vier op de tien Nederlanders de uitkering voor nabestaanden te hoog inschatten. Zij verwachten dat hun partner een uitkering krijgt van 70 procent van zijn of haar laatst verdiende salaris, terwijl dat in werkelijkheid 50 procent is. 'Die 70 procent is een soort magisch getal dat in de hoofden van veel mensen zit', zegt

Simonse. 'Het heeft waarschijnlijk te maken met de oude vuistregel dat je als pensioen 70 procent van je laatstverdiende salaris kreeg.' Dat de verwachtingen te hoog liggen, vindt Michael Visser, verbonden aan het Nibud en de Universiteit van Tilburg, 'zorgelijk'. 'Sommige pensioenfondsen keren zelfs nog minder uit dan 50 procent. De regelingen zijn per fonds erg verschillend. Bij sommige stopt het recht op een uitkering voor nabestaanden als je uit dienst gaat.' In het verleden was er meer financiële ondersteuning vanuit de overheid. Alleen gehandicapten en nabestaanden met kinderen onder de achttien jaar hebben tegenwoordig nog recht op een uitkering op basis van de Algemene nabestaandenwet (ANW).

inkomen

Ook mét nabestaandenpensioen daalt het inkomen behoorlijk, blijkt uit een analyse van het Nibud. Een paar zonder kinderen met een huurwoning verliest ruim een derde aan inkomen. Voor een paar met twee kinderen en een koopwoning is dat bijna een vijfde, en voor een gepensioneerd echtpaar met een klein pensioen en een huurwoning is dat een kwart. Voor nabestaanden met een koopwoning met vaak een overlijdensrisicoverzekering zullen tegelijk de woonlasten flink dalen, zegt Simonse van Wijzer in Geldzaken. Omdat de hypotheek deels wordt afgelost. Huurders lopen wat dat betreft meer risico. 'De uitgaven voor eten, verzekeringen en bijvoorbeeld

een mobiel abonnement gaan omlaag, maar de vaste lasten dalen niet veel.' Bij zulke inkomensdalingen zullen nabestaanden flink moeten bezuinigen, stelt Wijzer in Geldzaken. Soms zullen nabestaanden goedkopere woonruimte moeten zoeken, omdat ze bijvoorbeeld de huur niet meer kunnen betalen. Hoe vaak nabestaanden om financiële redenen moeten verkassen, weet Simonse van de adviesorganisatie niet. 'Bij een koophuis kan een overlijdensrisicoverzekering helpen. Maar als de overleden partner kostwinner was, kan het krapjes worden. Woningen worden ook steeds vaker met twee salarissen gefinancierd. Als je dan achterblijft met een klein salaris, kan dat best een probleem zijn.' Bij de Vereniging Eigen Huis kennen ze geen concrete situaties waarbij de achterblijvende partner noodgedwongen moest verhuizen. 'Maar dat kan

Toos Wiegers-de Kam

OTHENE
11-07-1930

MIDDELBURG
29-03-2020

MARANATHA

Gerhard van der Worp

HATTEM
19-01-1953

HOOGEZAND
30-03-2020

LIEVE MAN, VADER EN OPA

Lena Goossen-Overdulve

AXEL
16-01-1933

TERNEUZEN
30-03-2020

HUISMOEDER

Henk Aalbers

ZWOLLERKERSPEL (HASSELT)
04-03-1926

HASSELT
31-03-2020

BOER

Tom van der Weij

DRACHTEN
08-03-1999

HOOGSTRATEN, BELGIË
31-03-2020

ONDERNEMEND

IN MEMORIAM

ACHTERGROND

natuurlijk wel voorkomen', zegt woordvoerder Hans André de la Porte. Ook hij wijst erop dat het nabestaandenpensioen in de praktijk nogal kan te-genvallen. 'Wanneer een van de partners overlijdt, zal de bank beoordelen hoe de situatie er financieel uitziet.' Schrijnende situaties ontstaan mogelijk wanneer iemand ongehuwd of niet-geregistreerd samen-woont, en zijn of haar (nieuwe) partner ook niet is aangemeld bij het pensioenfonds. In dat geval krijgt de nabestaande soms helemaal geen uitkering. 'Mensen vergeten vaak het pensioenfonds hierover te informeren', aldus Simonse.

spaargeld
Soms valt het ook mee. Bijvoorbeeld als sprake is van een (grotendeels) afbetaald huis, waardoor de woonlasten laag zijn, zegt Visser. Ook spaargeld

vangt een inkomensval (tijdelijk) op. Niettemin adviseert hij vooraf uit te zoeken of de ander nog kan rondkomen als een van beiden overlijdt. 'Dat kan bijvoorbeeld via mijnpensioenoverzicht.nl. Zo nodig zijn er maatregelen te nemen door bijvoorbeeld een overlijdensrisicoverzekering af te sluiten of extra te sparen.' Bij banken is het volgens de Consumentenbond vaak mogelijk na het overlijden van de partner de hypotheek boetevrij over te sluiten. Dat scheelt waarschijnlijk voor wie nu nog een hoge rente betaalt. Nabestaanden moeten daar wel zelf om vragen. 'Wacht niet tot het zover is om erover na te denken', is het belangrijkste advies van Simonse. 'Zeker wanneer belangrijke dingen veranderen, zoals een verhuizing, een nieuwe baan of wanneer kinderen uit huis gaan. In veel gevallen hoeft je niet eens wat te regelen. Maar soms wel.' ◀

HOE ZIT HET MET ...

bankrekeningen
Bankrekeningen die alleen op naam van de overledene staan, worden door de bank geblokkeerd. Om dat ongedaan te maken, hebben nabestaanden een verklaring van erfrecht van de notaris nodig. Die verklaring is niet nodig wanneer een echtgenoot achterblijft, er geen testament is en het saldo niet hoger is dan 100.000 euro.

erfenis
Wanneer er geen testament is, erven de echtgenoot en eventuele kinderen het vermogen van de overledene. Wel houdt de overlevende echtgenoot recht op vruchtgebruik van de bezittingen, waardoor hij of zij bijvoorbeeld in de woning kan blijven wonen. Wanneer er geen echtgenoot of kinderen zijn, gaat iemands vermogen in principe naar ouders, broers en zussen.

erfbelasting
Erfgenamen moeten aangifte doen voor de erfbelasting. Die belasting wordt geheven over het saldo van alle bezittingen en schulden. Bij echtgenoten is dat de helft van het eigendom van beide partners. Sinds 2018 trouwen partners standaard in beperkte gemeenschap van goederen. Goederen en schulden van voor het huwelijk en alle ontvangen schenkingen en erfenissen blijven dan buiten de gemeenschap. Uitvaartkosten die niet worden gedekt door een uitvaartverzekering zijn aftrekbaar voor de erfbelasting.

bron: Testament en overlijden van de Consumentenbond

Jan ter Maten

BARNEVELD
13-05-1938

AMERSFOORT
01-04-2020

ZELFSTANDIG ONDERNEMER

Jilt Sietsma

RIDDERKERK
06-08-1952

BREDEVOORT, GEM. AALTEN
02-04-2020

VEELZIJDIG

Anna Christina Maria Kortés-Lammers

AMERSFOORT
02-09-1926

AMERSFOORT
03-04-2020

LEEFDE VANUIT DE PSALMEN

Jaap Ophoff

DALFSEN
28-12-1942

ZWOLLE
04-04-2020

ZORGZAAM

Jitske Venema-van Houten

OUDEGA (SMALL.)
17-04-1930

DRACHTEN
06-04-2020

ZORGZAAM EN BEZORGD

‘Respectvolle
omgang met
de doden is
een teken van
beschaving.’

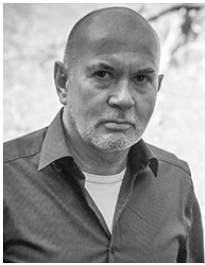

**Geertje Buit-
ten Klooster**

ZWOLLERKERSPEL
31-12-1937

HASSELT
06-04-2020

RUSTIGE, GELOVIGE VROUW

Hendrik Jan Korterink

ROUVEEN
15-05-1955

WEZEP
06-04-2020

MISDAADJOURNALIST

**Hennie van der Stege-
Veldkamp**

WAPENVELD
23-07-1949

WAPENVELD
06-04-2020

MAATJE, MOEDER, OMA, ENZ.

Guus Spiering

LEERDAM
08-08-1925

LEERDAM
08-04-2020

IJVERIG EN VOL ENERGIE

Rien Zuidema

ENSCHEDÉ
17-06-1934

ALMELO
09-04-2020

ZORGZAAM EN GELIEFD

Coldcase-rechercheur geeft anonieme doden niet op

TEKST HILBRAND ROZEMA BEELD SJAAK VERBOOM EN ND

Carina van Leeuwen identificeert onbekende doden, als forensisch rechercheur bij het coldcaseteam van Amsterdam. Dankzij haar inspanningen kregen al veel anonieme overledenen alsnog hun naam terug.

‘Hoe kan het nu dat niemand Kanawa mist? Dat geloof ik dus niet. Misschien durft haar familie zich niet te melden’, zegt Carina van Leeuwen. Kanawa, zo noemden rechercheurs een vermoord, onbekend meisje van Afrikaanse herkomst. Haar gezicht is gereconstrueerd, de zaak kwam op televisie, maar geholpen heeft het niet. Nu staat haar gezichtsreconstructie op een kast op het politiebureau waar Van Leeuwen werkt. Ze kijkt er dagelijks even naar, in de hoop dat ook dit mysterie van Amsterdams N.N.’s – Nomen Nescio’s, onbekende doden – wordt opgelost. ‘Kanawa kwam om door een misdrijf. Tot nu toe komt daar een dader mee weg. Maar het is ook na jaren mogelijk dat die er alsnog voor opdraait. Dat kan als we weten wie zij is en we haar netwerk en haar laatste weken in kaart weten te brengen.’

Carina van Leeuwen

biologische afkomst. Het beschikbaar komen van zijn DNA is de enige oorzaak dat het ons gelukt is deze onbekende vrouw te identificeren; zij was al vermist sinds 1994. Dit onderzoek was er een in een reeks van 34 geslaagde identificaties van onbekende Amsterdamse doden. Deze vrouw was de eerste Nederlandse persoon in die reeks.’ De meeste onbekende doden in Amsterdam komen uit het buitenland, omdat er nu eenmaal veel buitenlandse bezoekers op de stad afkomen.

vasthoudend

Carina van Leeuwen vasthoudend noemen, is zacht uitgedrukt. Zij zette het probleem van de naamloze doden op de kaart, in Amsterdam en later in heel Nederland. Het gaat allereerst om mensen die in Amsterdam in het ongerede zijn geraakt door drugs, in de gracht gevallen zijn, vermoord zijn of voor de trein gestapt. Maar ze kijkt verder dan de hoofdstad en dient collega-rechercheurs elders in het land van advies. Ook stuurde het coldcaseteam een enquête naar alle gemeenten, om alle anonieme graven te vinden. Heeft dat zin? ‘Ja, ik denk echt dat we nog veel, zo niet alle raadsels kunnen oplossen. Als er in een klein dorpje een onbekende ligt, weet iedereen dat. Zo’n graf wordt niet zomaar geruimd. Zo vonden we in Limburg ‘Het Rozenmeisje’, zij bleek een Poolse migrantenwerkster. Het hangt allemaal af van DNA: als we dat kunnen veiligstellen, zijn zelfs zaken uit de jaren zeventig nog oplosbaar.’ Het totale aantal N.N.’ers in Nederland is alleen bij benadering te schatten: zo’n 200 tot 300

biologische moeder

Namen en feiten terugvinden zelfs als het graf al is geruimd? Het is mogelijk. ‘Twee weken terug nog hebben we een man geïdentificeerd, in 1995 naamloos begraven in Amsterdam, op Sint-Barbara, het rooms-katholieke kerkhof dat een hoekje heeft voor onbekende doden. Tien jaar later, in 2005, is dat graf geruimd. Weer zeven jaar later begonnen we met het project de anonieme doden hun namen terug te geven. Gelukkig hadden we DNA. Elke twee jaar klopten we aan bij het Nederlands Forensisch Instituut, steeds lukte het niet een goed DNA-profiel te verkrijgen. Spannend, want op zeker moment is DNA-materiaal gewoon op. Toen het toch lukte,

kregen we meteen een hit met het DNA van een vrouw die jaren terug haar vader als vermist had opgegeven. Het was hem! De familie had sinds de jaren zeventig geen contact meer met die man en kan het nu pas afsluiten.’ Dat een dode zo lang onbekend blijft, is niet uitzonderlijk. Tot in de jaren negentig vielen er in Amsterdam geregeld drugsdoden die naamloos bleven. In die tijd was er nog geen DNA-onderzoek. Van Leeuwen herinnert zich een identificatie van een vrouw die alleen tot stand kwam doordat een zoon van haar na tientallen jaren op zoek ging. ‘Hij had zijn moeder nooit gekend, was als kind afgestaan en geadopteerd, maar toen hij volwassen was en zelf vader, voelde hij de drang op zoek te gaan naar zijn

Hermina Slotman-Veurink

oud-Bergentheim
07-12-1924
ommen
09-04-2020

ZACHTMOEDIG EN LIEFDEVOL

Evert Jansen

Rotterdam
18-05-1933
Zwijndrecht
12-04-2020

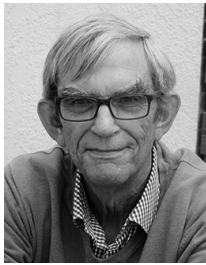
BOEKHOUDER EN EXPEDITEUR

Bram Schenkel

Zwijndrecht
20-01-1943
Zwijndrecht
18-04-2020

GEBORGEN IN GODS HAND

Ad Schenkel

Dordrecht
10-11-1944
Dordrecht
03-09-2020

TROUW

Eric Backer

Soest
22-04-1940
Diepenheim
14-04-2020

HOUGLERAAR TU DELFT

Geef de Bijbel door

Aan iedereen, van generatie op generatie

Is de Bijbel voor u ook van onschatbare waarde? Wat zou het mooi zijn als mensen wereldwijd en door alle generaties heen die rijkdom mogen ontdekken. Het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) zet zich hiervoor in.

Ook u kunt bijdragen

Bijvoorbeeld door het NBG in uw testament op te nemen. Met onze brochure over nalaten informeren we u hierover graag.

Wist u bij-voorbeeld dat het NBG de taak van executeur voor u kan uitvoeren?

Vraag vandaag nog de brochure aan voor meer informatie, of neem contact op met het Nederlands Bijbelgenootschap,
Telefoon: 023 - 51 461 46 of
mail: info@bijbelgenootschap.nl

IN MEMORIAM

INTERVIEW

personen, van wie zo'n 100 in Amsterdam. 'We hebben sinds 2011 38 mensen geïdentificeerd, drie van hen uit Nederland. De jongste was 18, de oudste 63. Gemiddeld waren ze 35, en ze kwamen uit Duitsland, Frankrijk, Spanje, Oekraïne, Polen, Turkije, Algerije, Ghana, China en Brazilië.'

de niet-succesvollen

In *Onbekend maar niet vergeten* (2019) beschrijft Van Leeuwen samen met journalist en auteur Sybilla Claus haar levenswerk. 'Veel onbekende doden hoorden bepaald niet bij de meest succesvollen. Zij zijn degenen die het niet gered hebben. Maar ik zou ze niet mislukt noemen. Hun familie heeft niet minder verdriet om hun vermissing dan wanneer het om een rijke student of een succesvolle zakenman zou gaan. En de mislukking is ook niet altijd aanwijsbaar: goeie baan, en dan gaat een relatie stuk, of komen er drugs in het spel.'

Wat drijft haar? 'Ik wil iets doen tegen het onrecht. En tegelijk is een respectvolle omgang met de doden, ook de onbekende, een teken van beschaving. Juist aan de rafelrand van de samenleving. Ik wil het gemis en de rouw graag lichter maken voor de nabestaanden.'

Een heropgraving voor nader onderzoek, bijvoorbeeld om DNA af te nemen, is omgeven met respect en ritueel. De rechercheurs leggen bloemen bij het graf. 'Ook voor onszelf, zodat we beseffen wat we doen, en dat ons 'object van onderzoek' een mens was, die gemist wordt. Als het mijn familielid zou zijn, zou ik dat ook fijn vinden. Het steekt mij hoe achteloos we omgaan met verdronken vluchtelingen op de stranden van Europa: wat zand erover en weg. Dat kan toch niet? Wij zien hoe belangrijk zelfs het kleinste voorwerp is. Zelfs een sjaaltje, een stuk papier met vingerafdrukken. Iets tastbaars. Van zo'n vingerafdruk laat de familie soms een sieraad maken.'

woekeren met budget

Haar werk lijkt een beetje op schatgraven, spoorzoeken. 'Dat is op zichzelf leuk, hoe gek het ook klinkt. Het geeft een kick als je toch nog een document vindt. Rechercheren is vaak puzzelen, dat moet je in je hebben.' Arme families hebben vaak het geld niet om hun dode terug te halen. Dan gaan Van Leeuwen en haar collega's nog een extra mijl: 'Twee jongens uit Brazilië wilden we mee terug laten vliegen naar Brazilië met NOC/NSF, tijdens de Olympische Spelen. Maar de sportbonden wilden

niet meewerken. Er was schaamte om zich te associëren met 'mislukkelingen', bolletjesslikkers. Monuta heeft toen de repatriëring betaald van één dode.' Het graf van de andere Braziliaan, zo ontdekte Van Leeuwen tot haar schrik helaas te laat, was net geruimd, na tien jaar, de wettelijk vereiste minimumtermijn.

Rechercheurs komen soms creatief tot een mogelijke match: ze vragen dan aan familie in het buitenland DNA af te nemen bij zichzelf met een tandenborstel en die op te sturen. Het is woekeren met schaarse middelen.

‘Rechercheren is vaak puzzelen, dat moet je in je hebben.’

Gaat een zoektocht altijd door? 'We houden niet van opgeven, maar er zijn dossiers waarvan ik niet weet wat ik nog kan. Toch sla ik ze telkens weer op. Naast genetisch materiaal kunnen we isotopenonderzoek doen. Dat vertelt ons waar iemand de laatste tijd voor het overlijden verbleef, in Nederland of ver daarbuiten. 'Je bent wat je eet en drinkt': uit het water en voedsel krijg je isotopen binnen de zich opslaan in onder andere je haren en zo kunnen we een tijdlijn vormen van waar iemand verbleef. Wij richten ons dan specifiek op die landen bij het verdere onderzoek. Maar dat is peperduur, bij het VU-

ziekenhuis kost ons dat wel 6000 euro per keer. Daar hebben we maar zelden budget voor.'

oude computersystemen

En dan is er het spook van de bureaucratie 'in eigen huis': bij de politieorganisatie. 'Verouderde computersystemen, vergeten opslagplekken, om gek van te worden. Digitale archieven blijven soms geen vijf jaar bewaard, terwijl ouderwets papier er nog is. Ook gemeenten krijgen elke paar jaar een nieuw systeem. Wij hebben veel aan begraafplaatsbeheerders, al moet je geluk hebben.'

Nieuwe hoop op doorbraken blijft. Zo groeit de kans op verwantschapsonderzoek in commerciële DNA-databanken. In Amerika zijn zo al moordenaars opgepakt. 'Privacy telt zwaar, maar ik hoop dat het in 2021 zover is dat we afgenomen DNA van onbekende doden mogen vergelijken met de DNA-profielen in de commerciële genealogische websites. Dat leidt zeker tot meer identificaties.'

Van Leeuwen heeft een interesse voor rituelen en gebruiken rond de dood. 'Op vakantie probeer ik altijd wel een lokale rouwdienst bij te wonen of een begraafplaats te bezoeken.' Haar werk maakt haar niet somber. 'Ik denk dat ik de goede, mooie dingen van het leven zelfs meer waardeer, door mijn werk: dat mensen de moeite nemen om vogels te tellen. Of dat de bever het goed doet. Dat mensen helemaal opgaan in vioolspelen. Ik zie dagelijks hoeveel mazzel ik heb. En hoe weinig er nodig is om aan de zelfkant van de maatschappij terecht te komen.'

Zie ook <https://www.politie.nl/gezocht-en-vermist/niet-geidentificeerde-personen> www.carinavanleeuwen.com

De heropening van het graf van een anonieme dode voor onderzoek verloopt uiterst zorgvuldig.

 Jenne Luitsen van der Weij AMERSFOORT 05-10-1935 HOOGVEEN 14-04-2020 VADER, OPA, LERAAR	 Luitzen Jenne van der Weij WIERINGERMEER 09-04-1959 ZWOLLE 22-04-2020 MAN, VADER, CHAUFFEUR	 Jannie Schep-Schoenmakers HAARLEMMERMEER 12-11-1931 ARNHEM 16-04-2020 LIEVE (O)MA MET WARM HART	 Hetty Moltmaker-Togeretz GRONINGEN 17-09-1926 GRONINGEN 16-04-2020 ZORGZAME MOEDER	 Corrie van Westen ZAAMSLAG 11-12-1930 ARNHEM 16-04-2020 GELOVIG, BELANGSTELLEND
--	--	---	---	--

Erfrecht
planning

Geef invulling aan uw testament!

085 303 76 87

Erfrecht is een onderwerp waar we niet graag over nadenken. Toch willen we onze nabestaanden wel goed achterlaten. Wacht niet te lang met het opstellen van een testament. De wetenschap dat u alles goed heeft geregeld, geeft rust en zekerheid.

Slim erfbelasting besparen

Met een waterdicht testament, kunt u kosten besparen. Bijvoorbeeld op uw eigen bijdrage in de zorg of op erfbelasting. Er zijn verschillende interessante mogelijkheden waarmee u veel geld kunt besparen.

Regie houden over uw leven

Naast een testament is het ook verstandig om een levenstestament op te stellen. Hierin legt u vast wie er namens u belangrijke beslissingen mag nemen op het moment dat u dat zelf niet meer kunt. Bijvoorbeeld als u wilsonbekwaam raakt door een beroerte of door dementie.

Laat u goed adviseren

Erfrecht is complex en een goed testament en levenstestament opstellen, is maatwerk. Dat weten de adviseurs van Erfrechtplanning als geen ander. Daarom informeren en adviseren wij u graag persoonlijk, kosteloos en

vrijblijvend. Wij weten precies van welke fiscale voordelen u kunt profiteren, zijn op de hoogte van de laatste wet- en regelgeving en weten de complexe materie begrijpelijk uit te leggen. Heeft u al een testament? Het kan zijn dat deze niet meer up-to-date is. Wij nemen dit graag met u door.

Kosteloos en vrijblijvend

Wilt u meer weten? Vraag dan de gratis brochure aan op onze website www.erfrechtplanning.nl. Via onze website kunt u zich ook inschrijven voor een van onze kosteloze en vrijblijvende lezingen die wij organiseren door heel het land. Heeft u nog vragen? U kunt ons iedere werkdag bereiken via telefoonnummer **085 303 76 87** of stuur een e-mail naar info@erfrechtplanning.nl.

Vraag de gratis brochure aan op www.erfrechtplanning.nl

Hoe geeft u de Bijbel door?

"Wij hebben zo veel gekregen om dankbaar voor te zijn. Ik vind rust en houvast in het Woord van God. Juist nu het lijkt of de wereld staat te schudden op zijn grondvesten. De Bijbel geeft zekerheid, troost en hoop, dat gun ik iedereen. Daarom steun ik ook Wycliffe Bijbelvertalers, zodat nog meer mensen bereikt worden met Gods Woord."

Mevrouw Boonstra (78), donateur Wycliffe

"Miljoenen mensen wachten op een Bijbel in de taal van hun hart. Wist u dat uw nalatenschap voor hen het verschil kan maken? Ik word elke keer bemoedigd door het feit dat mensen het Bijbelvertaalwerk willen steunen, nu al maar soms ook na hun overlijden. Op deze manier geven zij de Bijbel door aan volgende generaties. Wat laat u na? Neem gerust contact met mij op om daarover door te praten."

Bram van Grootheest,
directeur Wycliffe Bijbelvertalers Nederland
bram.vangrootheest@wycliffe.nl
0343 - 517 444

50 jaar
wycliffe
bijbelvertalers

Portretfoto's verknuffelen

Caressa Thera (33) en Liesbeth Kruijs (43) maken knuffels van portretfoto's. Zelf hebben ze soms het idee dat ze maar gewoon 'een paar lapjes stof aan elkaar naaien'. Toch is hun werk voor anderen waardevol, omdat zij dankzij Knuffelmakers een tastbare herinnering aan een verloren geliefde terugkrijgen.

TEKST KAREN ZILVER BEELD PRIVÉBEZIT

'Het verknuffelen van portretfoto's begon eigenlijk als een grapje', vertelt Liesbeth Kruijs. 'Zo maakten we mijn ouders na toen ze vijftig jaar getrouwd waren. We postten erover op Instagram, waardoor we steeds meer opdrachten kregen. Bijvoorbeeld van een man die zijn vriendin ten huwelijk wilde vragen door middel van een ring in het borstzakje van een knuffel. Op den duur werden dat andere verhalen: van mensen die een herinnering wilden aan iemand die was overleden. Het werd steeds serieuzer en momenteel is dit misschien wel onze grootste doelgroep.'

Caressa: 'We krijgen allerlei heftige dingen te horen, zoals verhalen over jonge ouders die zijn overleden. Dan worden er knuffels besteld voor hun kinderen, zodat zij thuis in bed toch nog een beetje met papa of mama kunnen knuffelen.'

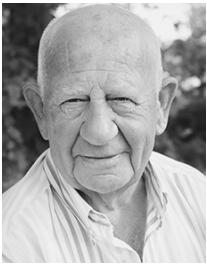
Liesbeth: 'Ik blijf het erg bijzonder vinden dat mensen ons vertellen dat ze zo veel troost halen uit onze knuffels. Zelf denk je gewoon: het zijn maar een paar lapjes stof waar je wat vulling in doet, dat is het. Maar voor zo'n kind, en ook wel voor volwassenen, blijft het iets tastbaars wat hun een beetje het idee geeft dat iemand nog dicht bij ze is.'

Caressa: 'In het begin vonden wij het best lastig om zo veel verdrietige verhalen te horen. We werden er een beetje ongelukkig van. Nu lukt het beter om daarmee te dealen. Als ik nu een berichtje ontvang met zo'n verhaal, dan bid ik ervoor. Misschien niet altijd bewust, maar ik breng het wel bij God. Dan kan ik het loslaten en aan de knuffel beginnen.'

Liesbeth: 'Toch zijn we er af en toe nog steeds mee bezig tijdens het maken van de knuffels. Ik denk weleens: wat zal deze knuffel gaan doen? Als we dan een reactie krijgen van iemand die vertelt dat het hem of haar veel troost biedt, dan laat ik weleens een traantje. Voor ons voelt het zo simpel wat wij doen. Daardoor voelen we ons vaak te klein, omdat wij denken: het stelt toch niets voor in zo'n erge situatie? En als je ziet dat dat toch zo is, dan worden we daar echt stil van.' ◀

‘Mensen vertellen ons dat ze zo veel troost halen uit onze knuffels.’

Hendrik-Jan Dunnewind

OMMEN
06-06-1937

OMMEN
17-04-2020

HOOGSPANNINGSLIJNWERKER

Rita Nicolai-Sennema

ZUIDHORN
09-08-1946

BUNSCHOTEN
18-04-2020

VEELKLEURIG, BETROKKEN

Ruud Duijst

NIJKERK (GLD.)
29-07-1986

NIJKERK (GLD.)
19-04-2020

ZIE WWW.SDUIJST.NL

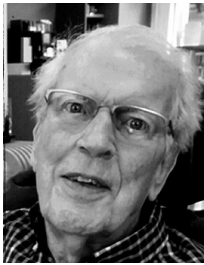

Liesbeth van Ommen-Regterschot

WAPENVELD
03-02-1933

WAPENVELD
24-04-2020

LIEFSTE MOEDER

Abraham Leguijt

KROMMENIE
29-03-1932

BOSCH EN DUIN
24-04-2020

ZORGZAME, LIEFHEBBENDE VADER

IN MEMORIAM

Cees van Loon

BERKEL EN RODENRIJS
17-08-1936

BERKEL EN RODENRIJS
27-04-2020

EEN LEVEN IN DE TUINBOUW

Wim Dirkse

ROTTERDAM
14-10-1928

ROTTERDAM
27-04-2020

TROUW

Gerben van der Zwaag

LEEWARDEN
06-10-1931

URETERP
28-04-2020

BELANGSTELLEND

Ineke Trap-Broere

TIEL
23-03-1944

ERMELO
29-04-2020

HAAR MANS SIERAAD

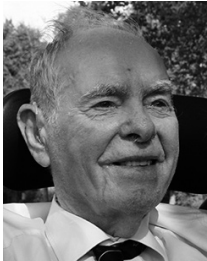

Theo Lems

ROTTERDAM
14-10-1951

ROTTERDAM
29-04-2020

BETROKKEN EN MOEDIG

Herman Koetsveld

ROTTERDAM
19-03-1923

PUTTEN
02-05-2020

PREDIKANT

P.P. (Piet) Koopman

GRONINGEN
12-12-1930

ZUIDHORN
02-05-2020

VOL GODSVERTROUWEN

Ernst van den Berg

AMSTERDAM
01-11-1960

ZWOLLE
04-05-2020

ZELFSTANDIG ONDERNEMER

Mies Claassen

SAMARINDA, NED. INDIË
1 JULI 1938

WEESP
04-05-2020

VERBINDEND EN ZORGZAAM

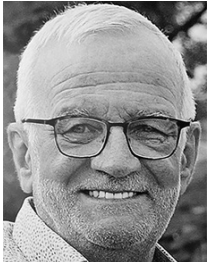

Hennie Faken-Engbers

ENSCHEDÉ
14-06-1947

ENSCHEDÉ
05-05-2020

LIEFDEVOL EN ZORGZAAM

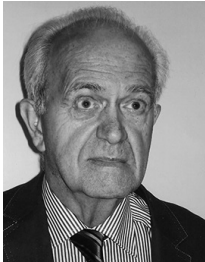

Femmo Hoogstra

ZUIDLAREN
04-12-1943

DELFIJL
07-05-2020

ZEEMAN, VERHALENVERTELLER

Siem Schoon

ASSEN
07-11-1937

ASSEN
08-05-2020

LIEVE MAN, VADER, OPA

Siebrigje van der
Wielen-Brouwer

DOKKUM
13-02-1924

FEANWÂLDEN
08-05-2020

ALTIJD POSITIEF

Aria de Vries-van Dijk

BERGSCHENHOEK
14-08-1931

DEN HAAG
12-05-2020

DANKBARE MOEDER EN OMA

Wim de Wilde

APELDOORN
22-01-1933

NIJMEGEN
12-05-2020

TECHNISCH ARCHIVARIS

Marijke Oevering

HEGEBEINTUM
30-11-1930

LEEWARDEN
13-05-2020

ZE IS NU VEILIG BIJ GOD

Jorik Kuiper

SLOCHTEREN
12-06-1991

SLOCHTEREN
13-05-2020

LIEVE ZOON, MENSENMENS

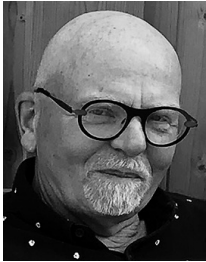

Egbert Lammers

GOUDA
07-11-1937

SPAKENBURG
15-05-2020

ORGANISATOR & HULPVAARDIG

Binne Roorda

LAUWERZIJL
31-01-1951

WOLVEGA
15-05-2020

MILITAIR – BOUWMAATJE

Henk Willering

GEES
18-12-1948

HATTEM
17-05-2020

GELIEFD

IN MEMORIAM

HENNY VAN DER STEGE-VELDKAMP

Wapenveld – 23 juli 1949
Wapenveld – 6 april 2020

‘Ik ben mijn maatje kwijt. Dat is heel simpel gezegd, maar heel intens’, vertelt Herman van der Stege. Begin april van dit jaar overleed Hennie van der Stege-Veldkamp aan corona. Het echtpaar, dat twee dochters, zes zonen en zestien kleinkinderen kreeg, was toen 48 jaar getrouwd. ‘Leven en geloven was bij Hennie één. Het geloof was haar leidraad, in al haar handelen wilde ze volgeling van Jezus zijn. Ze was bescheiden, trouw, loyaal. Ze was heel zorgzaam en liefdevol voor de kinderen. Daardoor is er een enorme band tussen de kinderen gegroeid. Het verdriet om het overlijden van drie van onze kleinkinderen delen we met elkaar. Alle kinderen gaan nog naar de kerk, en daaraan hebben Hennies nachtelijke gesprekken over vragen die bij hen leefden, zeker bijgedragen. Ook in onze kerkelijke gemeente was Hennie meelevend en betrokken.’ Hennie had reumatische artritis. De medicijnen die ze daarvoor had, tastten haar immuunsysteem aan. Daardoor was ze vatbaar voor het coronavirus. Op een zondag eind maart werd Hennie ziek, op woensdag ging ze naar het ziekenhuis en na korte tijd naar de intensive care. ‘We konden net daarvoor nog samen door de telefoon bidden. We hebben “tot ziens” tegen elkaar gezegd. Die woorden hebben voor ons een dubbele betekenis, omdat ik zelf kanker heb gehad, in 2010. Je weet niet of je elkaar op aarde weer ziet, of pas weer daarboven. Je hoopt dat ze beter wordt en bidt erom, maar het mocht niet zo zijn. In de laatste twee uur van haar leven konden we nog bij haar zijn, de kinderen ieder tien minuten. Het is onbeschrijfelijk wat er door je heen gaat als je zo afscheid moet nemen, als je je vrouw aan corona ziet sterven.’ De foto met daarop de tekst Auf Wiedersehen werd gemaakt tijdens een van de laatste vakanties in Duitsland, waar goede kennissen van het echtpaar wonen. ‘In februari van dit jaar zijn we nog naar hen toe gegaan. Achteraf bijzonder dat zij toen nog met Hennie hebben kunnen praten.’ Herman is dankbaar voor zulke gebeurtenissen. ‘Ik heb in veel omstandigheden rond Hennies overlijden Gods zorg ervaren, al worstel ik wel met vragen: waarom op deze manier en waarom op dat moment? Aangrijpend was bijvoorbeeld ook dat Hennies moeder, die recent 99 jaar werd en in een bejaardentehuis woont, door de lockdown niet bij de begrafenis kon zijn.’ ◀

TEKST MACHTELD MEERKERK

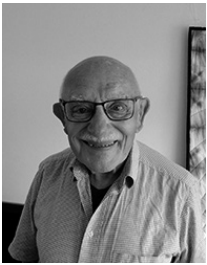

GERRIT JAN SCHULDINK

Hardenberg – 31 maart 1962
Hooghalen – 22 mei 2020

‘Mijn oudste dochter liet pas een foto zien van rails die in de wolken verdwijnen. Zo is het ook met Gerrit Jan gegaan, op de dag na Hemelvaart’, vertelt Annette Schuldink uit Hardenberg. Haar man was machinist bij de NS. ‘Wat vond hij dat geweldig: de mooiste baan die er was, op het mooiste kantoor, met het mooiste uitzicht. Hij was er trots op dat hij hier terechtgekomen was, door een reorganisatie, want hij was eigenlijk automonteur en daarna dieselmonteur bij de NS. Aan het ongeluk op 22 mei kon hij niets doen. Op een onbewaakte overweg in Hooghalen botste de trein op een landbouwvoertuig en kwam er een einde aan zijn leven hier op aarde. Het is niet te bevatten: je zwaait hem ’s morgens uit en hij komt niet meer terug. Moeilijk vind ik het ook dat ik op het nieuws over het ongeluk las en de beelden zag. Mijn zoon is voor mij gaan bellen toen ik doorkreeg dat het om Gerrit Jan kon gaan. Achteraf hoorde ik dat mensen het er al over hadden, terwijl ik het zelf nog niet wist.’ Nadat Annette een beroerte had gekregen in 2013, besloot hij een dag minder te gaan werken, om meer tijd samen te hebben. ‘Ik zie veel collega’s hun pensioen niet halen’, zei hij weleens. Annette: ‘In coronatijd waren we op elkaar aangewezen en hebben wij een goede tijd samen gehad. Zeker achteraf gezien heel bijzonder.’ Zijn vrouw zag bij Gerrit Jan veel vertrouwen en dankbaarheid. ‘Hij wist dat God ons leven leidt. Hij had altijd een praatje, straalde vriendelijkheid uit en had humor. Je kon altijd bij hem terecht en in het bijzonder voor onze drie kinderen, schoonkinderen en onze zeven kleinkinderen stond hij altijd klaar. Hij zag hen graag, was een echte familieman. Mijn zoon en schoondochter hebben nog kunnen vertellen dat ze hun eerste kindje verwachtten. Het is moeilijk te beseffen dat hij dit kleinkind niet zal kennen. De begrafenis moest vanwege de coronamaatregelen plaatsvinden in kleine kring. Dat paste wel bij hem, hij was nooit zo op de voorgrond. Het was wel mooi dat zijn collega’s een erehaag vormden. Ook op diverse stations was men twee minuten stil.’ ◀

TEKST MACHTELD MEERKERK

Anne Wiersma

GRONINGEN
12-02-1927
DRACHTEN
18-05-2020

VEELZIJDIGE INTERESSE

Corry Grasdijk-Beugelink

ENSCHDEDE
12-01-1947
DALFSEN
18-05-2020

GASTVRIJ EN ZORGZAAM

Hinderkien (Henny) Mol-Engbers

EMLICHHEIM (DUITSLAND)
20-12-1923
ENSCHDEDE
19-05-2020

HUISVROUW

Jantje Nieboer-Boersma

GRONINGEN
26-06-1930
NIJKERK
21-05-2020

ZORGZAAM EN LEVENSLUSTIG

Gerrit Jan Schuldink

HARDENBERG
31-03-1962
HOOGHALEN
22-05-2020

MACHINIST NS

Onderwijs is onmisbaar voor gevluchte kinderen

Schrijft u hun toekomst met uw testament?

Foto: © UNHCR/David Azia

John-Luis woont in vluchtelingenkamp Bidi Bidi. Met zijn moeder en zus is hij gevlucht voor het aanhoudende geweld in Zuid-Soedan. Na een lange reis vond het gezin veiligheid in Oeganda. John-Luis is blij dat hij nu naar één van de scholen in het kamp gaat en heeft grote plannen voor de toekomst.

“Ik wil later dokter worden, want ik wil mensen helpen. Gelukkig kan ik naar school in het vluchtelingenkamp.” JOHN-LUIS

Alle hoop is gevestigd op deze generatie

Elk kind heeft recht op onderwijs. Maar van alle kinderen die wereldwijd op de vlucht zijn, gaat slechts de helft naar school. Terwijl dit juist voor hen zo belangrijk is. Zij zijn de dokters, advocaten, verpleegkundigen en leraren van de toekomst. De generatie die ooit hun thuisland weer gaat opbouwen.

Onderwijs is onmisbaar

UNHCR, de VN-Vluchtelingenorganisatie, biedt naast levensreddende hulp aan miljoenen vluchtelingen wereldwijd, ook medische zorg en onderwijs. Onderwijs is onmisbaar om een nieuw bestaan op te bouwen voor volgende generaties. Gelukkig kunnen we rekenen op de steun van mensen als mevrouw de Jager. Zij schrijft de toekomst van kinderen op de vlucht door UNHCR op te nemen in haar testament.

Nalaten doet leven

“Kindvluchtelingen zijn hun huis en soms zelfs hun ouders verloren. Zij verdienen het extra om zich veilig te voelen en hebben het recht op een betere toekomst. Zelf heb ik nooit kinderen kunnen krijgen. Ik heb UNHCR opgenomen als goed doel in mijn testament, want nalaten doet leven,” vertelt mevrouw de Jager.

Bijna 60% van de vluchtelingen in Oeganda is nog maar kind. Een groot deel van hen woont in het grootste **Oegandese vluchtelingenkamp Bidi Bidi**. UNHCR zorgt ervoor dat zij onderwijs krijgen en een betere toekomst kunnen opbouwen. Zo hebben we onder andere bereikt dat **334.400 gevluchte kinderen** in het land naar school gaan.

Wilt u meer weten over UNHCR opnemen in uw testament?

Wereldwijd zijn bijna 80 miljoen mensen op de vlucht. Samen kunnen we hen en de generaties na hen een betere toekomst bieden. Heeft u vragen over het opnemen van UNHCR in uw testament? Of wilt u graag persoonlijk advies? Neemt u dan voor een vrijblijvend gesprek contact op met **Karien Jeekel- van Acker** via jeekel@unhcr.org of **070 - 250 18 15**. Zij staat u graag te woord.

“Met de gift uit mijn nalatenschap kan de organisatie haar belangrijke werk voortzetten, ook als ik er niet meer ben.” MEVROUW DE JAGER

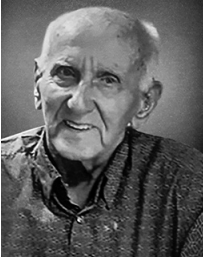
www.unhcr.nl/nalaten

Gevluchte kinderen krijgen les in één van de klaslokalen op de basisschool

Foto: © UNHCR/Colin DeFosse

IN MEMORIAM

 Bennie Boersma GRONINGEN 08-05-1943 STADSKANAAL 24-05-2020 ACCOUNTANT	 Gerrit Berends ONNEN (HAREN) 07-09-1929 ZUIDLAREN 29-05-2020 TIMMERMAN, BLIJMOEDIG	 Aad Bergwerff BERKEL EN RODENRIJS 01-08-1928 BILTHOVEN 30-05-2020 CHEF WERKPL. CARROSSERIE	 Marten Heida ECHTEN 06-02-1929 EDE 30-05-2020 DOCENT	 Melle de Haas NIJMEGEN 06-04-1960 AMERSFOORT 31-05-2020 VEILIG IN GODS HAND
 Henk Lunshof HOOGVEEN 24-01-1948 ASSEN 02-06-2020 BETROKKEN, BEHULPZAAM	 Renske (Renske Renate) Pool ASSEN 06-06-1998 NIEUW-WEERDINGE 26-04-2020 SPONTAAN EN ENTHOUSIAST	 Rennie (Rensje Tiny) Helder HOOGEZAND-SAPPEMEER 22-05-1968 HARDENBERG 06-06-2020 MUZIKAAL KONINGSKIND	 Margje Buitenhuis-Buitenhuis ROUVEEN 03-03-1943 ROUVEEN 07-06-2020 LIEFDEVOL, BELANGSTELLEND	 Hope Smit Robbe AMSTERDAM 07-06-2020 AMSTERDAM 08-06-2020 GELIEFDE MOOIE DOCHTER
 Prijna de Wolff-Ravensbergen OEGSTGEEST 20-09-1934 OEGSTGEEST 09-06-2020 SPREUKEN 31:10-31	 Gerrit Esink RHEDEN 03-11-1952 ASSEN 13-06-2020 GEZELLIGE PUZZELAAR	 Bram (Abraham) Dees ZAAMSLAG 05-12-1932 MIDDELBURG 13-06-2020 CALVINISTISCH BOURGONDIËR	 Mieke Schep-Bakhuis HARDERWIJK 03-11-1938 BRUNSSUM 14-06-2020 BETROKKEN EN BEHULPZAAM	 Aad Siereveld ROTTERDAM 31-03-1935 DEN HELDER 14-06-2020 MARINEOFFICIER
 Henny Feenstra SURHUISTERVEEN 30-09-1955 KAMPEN 15-06-2020	 Greet Euwema ZWARTEMEER (EMMEN) 12-08- 1938 BUITENPOST 15-06-2020 WIJKVERPLEEGKUNDIGE	 Jan-Hendrik Kiewiet HILVERSUM 13-12-1960 18-06-2020 LIEF, TROUW, ZORGZAAM, DOENER	 Regina (Giny) Zandberg 'S-GRAVENHAGE 05-07-1932 'S-GRAVENHAGE 19-06-2020 VERTROUWEND OP GODS GENADE	 Klaas Sikkema LEENS 09-01-1948 LEENS 21-06-2020 LIEF EN BEHULPZAAM

//
*Ik zou het mooi vinden als mijn
erfenis voor een doorbraak in
onderzoek zorgt, ook al ben ik er
dan zelf niet meer.* //

Twan Hendriks
(73, Parkinsonpatiënt)

Geef hoop met uw nalatenschap

De ziekte van Parkinson is nog ongeneeslijk. Medisch-wetenschappelijk onderzoek is de enige manier om dat te veranderen. Overweeg daarom Stichting ParkinsonFonds in uw testament op te nemen.

Uw nalatenschap kan zorgen voor een doorbraak in Parkinsononderzoek. Daarmee geeft u Parkinsonpatiënten hoop op een betere toekomst.

STICHTING
ParkinsonFonds
NL10 ABNA 0504 201 530

Stichting ParkinsonFonds financiert belangrijk onderzoek van vooraanstaande medici en wetenschappers om de ziekte van Parkinson te voorkomen of te genezen.

info@parkinsonfonds.nl • Hoofdweg 667-A • 2131 BB Hoofddorp • 023 - 5540755 • www.parkinsonfonds.nl

Samen de kist beschilderen

Elf jaar geleden kreeg tekentherapeut Diane Boerrigter (53) voor het eerst de vraag of ze samen met een aantal kleinkinderen de uitvaartkist voor hun opa wilde beschilderen. Inmiddels heeft ze veel van dit soort opdrachten mogen doen en ziet ze dat het schilderen een belangrijk onderdeel is van het rouwproces van kinderen én volwassenen.

TEKST KAREN ZILVER BEELD KAREN ZILVER EN PRIVÉBEZIT

‘Toen ik voor het eerst de vraag kreeg of ik het beschilderen van de kist wilde begeleiden, zei ik: “Ik heb het nog nooit gedaan, maar het is goed.” Ik heb meteen mijn koffer ingepakt met verf en andere dingen waarvan ik dacht dat ik ze nodig zou hebben. Toen ben ik maar gewoon gegaan. De uitvaartondernemer waar ik op dat moment voor werkte, was vol lof en heeft mij gevraagd of ik dit vaker wilde doen. Zo is het balletje gaan rollen. Niet door mijn eigen idee, maar omdat er vraag naar was. Toch heb ik er nooit moeite mee gehad dat de dood zo’n grote rol speelt in mijn werk. De dood is voor mij een onderdeel van het leven, het hoort erbij. Ik vind het juist fijn dat ik mensen kan helpen iets

Tekentherapeut Diane Boerrigter merkt dat mensen kinderen meer bij het rouwproces willen betrekken.

Diane Boerrigter

‘Mensen willen kinderen meer bij het rouwproces betrekken.’

moois van de uitvaart te maken. Ik merk ook dat mensen de kinderen meer bij het rouwproces willen betrekken.

Toen er in mijn eigen omgeving mensen overleden, zag ik de kinderen er vaak zo sneu bij zitten. Als er belangrijke dingen werden besproken, werd er vaak tegen hen gezegd: “Ga maar even weg.” Maar kinderen hebben ook hun verdriet. Het samen beschilderen van de kist voor degene die ze zijn verloren, kan helpen om dit verdriet een plekje te geven. Als de kinderen op een gegeven moment zijn vertrokken om buiten te spelen, gaan de volwassenen vaak meehelpen. Ook voor hen kan schilderen een uitlaatklep zijn.

Je kunt je voorstellen dat als er iemand is overleden die jou heel dierbaar is, je diegene graag nog voor de laatste keer iets wilt meegeven: een mooie brief schrijven of een tekening maken voor in de kist. Maar de kist beschilderen is ook iets waar mensen voor kiezen. Ik hoor vaak dat nabestaanden het fijn vinden dat papa, mama, opa of oma een mooi plekje heeft gekregen. Mensen vragen weleens aan mij of ik mijn werk nooit moeilijk vind. Ik zeg dan: “Nee, ik vind het leuk.” Dat komt doordat mensen altijd blij zijn als ik bij ze langs kom. Heel vaak staan de kinderen uitgelaten op me te wachten bij de voordeur. Daarbij heb ik het vertrouwen dat het altijd goed komt. Als ik in de auto stap, weet ik soms niet waar ik terechtkom, maar dat kan ik loslaten. Ik heb het gevoel dat ik geleid word door iets wat buiten mij is. Daardoor kan ik het uit handen geven.’ ◀

Als uitvaartonderneming met hoofdkantoor in Noord-Brabant werd Dela op de proef gesteld door de pandemie. Directievoorzitter Edzo Doeve zag uitvaarten intiemmer worden en de betrokkenheid groter.

TEKST ROBERT MISSET / VK BEELD LINELLE DEUNK

‘Elke uitvaart is met liefde gedaan’

‘Het was voor ons aanvankelijk ook zoeken.’ Edzo Doeve, directievoorzitter van uitvaartondernemer Dela, zag dat de coronapandemie zijn bedrijf zwaar op de proef zou gaan stellen. Maar het ‘zoeken’ was van korte duur. ‘Sinds de Mexicaanse griep in 2009 hebben we protocollen hoe we moeten opschalen. Onze cijfers zijn landelijk gebruikt. We zagen als een van de eersten waar de doden vandaan kwamen. Niet alleen uit de ziekenhuizen, maar juist ook uit de verpleeghuizen. En wat erbij kwam: niemand wilde nog een dode in huis houden uit angst voor besmetting. We hebben extra mortuaria en koeling moeten opstellen om de doden te kunnen bergen, soms verborgen achter schermen zodat het publiek het niet hoefde te zien.’

U zag al snel de grenzen van de capaciteit.
‘Klopt. Het was mooi dat we het zo konden oplossen, maar dat hadden we niet nog een halfjaar volgehouden.’

De coronacrisis is voor de uitvaartbranche ook een kwestie van calculeren. Dela hanteerde onder meer wiskundige modellen van de Technische Universiteit in Eindhoven om ‘dagkoersen’ te bepalen. Doeve: ‘Wanneer komt de piek bij het aantal doden en waar?’

Het hoofdkantoor van Dela staat in Eindhoven, Brabant was het ‘epicentrum’ van de brandhaarden bij de corona-uitbraken. Vooral Uden werd zwaar getroffen. ‘Daar kreeg ons crematorium de volle laag’, zegt Doeve. ‘Je zag de golf over Brabant naar Limburg trekken. Dan moet je denken aan drie of vier keer zoveel begrafenissen dan normaal. Landelijk nam het sterftecijfer met 8 tot 9 procent toe, nu verwachten we op jaarbasis dat het 5 procent wordt.’

En dan valt het relatief dus mee?
‘Ja, maar let op! Het valt relatief mee dankzij de lockdown. Als we niet adequaat zouden hebben gereageerd in Uden, had zo’n massale uitbraak overal kunnen voorkomen. Ik vroeg me aanvankelijk ook af of het zo erg was. Maar als je kisten in de koffiekamers ziet staan, dan weet je het wel.’

U hebt er in maart en april veel gezien?
‘Ik behoor vanwege mijn leeftijd tot de risicogroep, maar ik wilde ook zelf gaan kijken bij de crematoria. Ik schrok van het aantal doden, we hebben veel koelcapaciteit bijgeplaatst. We moesten zorgen voor de veiligheid van medewerkers en nabestaanden. Maar elke uitvaart is met liefde, zorg en aandacht gedaan.’

In het Italiaanse Bergamo joeg COVID-19 als een orkaan door de stad en werden de doden zelfs opgeslagen in de kerk, omdat de crematoria het niet aankonden. Was dat een schrikbeeld voor u?

‘Natuurlijk schrok ik ervan. Maar we hebben in Nederland gelukkig een fijnmazig netwerk van crematoria. Italië kent dat niet en heeft evenmin een grote uitvaartondernemer zoals wij. De rouwstoe-ten in Bergamo waren zo groot omdat de doden naar andere crematoria moesten worden gebracht. De capaciteit was ontoereikend. Hier ligt dat anders, Dela heeft een groot bereik. Als het ergens vol zit, kun je doorrijden naar een crematorium verderop. En ergens moesten we ook dankbaar zijn voor die afschuwelijke beelden uit Bergamo, die hebben half Europa wakker geschud.’

Noodgedwongen zijn veel mensen eenzaam gestorven. Leidt dat voor de nabestaanden tot een andere vorm van rouwverwerking?
‘Soms zagen de nabestaanden de overledene pas na enkele weken in ons uitvaartcentrum. Het was ex-

Lies de Boer-Sikkema

MEPPEL
19-03-1925

GRONINGEN
21-06-2020

MUZIKAAL LEVENSGENIETSTER

Douwe Oosterhuis

WAIKABUBAK (SOEMBA)
24-10-1947

ZUIDHORN
23-06-2020

ZEEMAN, NATUURLIEFHEDDER

Mettha Mars

KANTENS
05-07-1949

HOOGEZAND
23-06-2020

ZELDZAAM :)

Gerrit Kremer

DIFFELEN, GEM. HARDENBERG
20-05-1927

DIFFELEN, GEM. HARDENBERG
24-06-2020

BOER, ZORGZAAM EN GEDULDIG

Guust de Vries

VROUWENPOLDER
25-02-1943

IJSSELSTEIN
27-06-2020

WETENSCH. MEDEWERKER WU

IN MEMORIAM

INTERVIEW

Edzo Doeve: ‘Dit hadden we niet nog een halfjaar volgehouden.’

‘De paradox is dat ondanks de fysieke afstand mensen mentaal dichterbij elkaar stonden.’

tra emotioneel beladen, maar toen konden we ook meer betekenen. We hebben onderzoek gedaan naar de effecten van die andere vorm van afscheid nemen. We hebben schrijnende gevallen gekend, vooral in de eerste weken. Bij de meeste mensen overheerste het gevoel: het is goed zo. We hebben extra uitvaartdiensten aangeboden, maar het was meestal niet nodig. De paradox is dat ondanks de beperkingen en de gedwongen fysieke afstand mensen mentaal dichterbij elkaar stonden.’

Was er ook niet de angst dat begraven opbergen werd, omdat de volgende dode alweer wachtte? ‘Die angst was er, je voelt je in eerste instantie te kortschieten. Ook bij ons werd verbinden en contact leggen op afstand de norm. De uitvaart werd intiemer met kleine groepen. Tegelijkertijd konden we via livestreams ook de oom uit Canada laten meekijken. Door de lotsverbondenheid werd de onderlinge betrokkenheid ook groter. Zo ontstond de erehaag bij een begrafenis, mensen die langs de kant van de weg stonden als de auto met het lichaam van de overledene het dorp uit reed.’

Tegelijkertijd was het beeld dat Dela dubbel verdiende aan de fors toegenomen begrafenis. Bovendien kon het bedrijf minder leveren voor dezelfde premie. ‘Dela is afhankelijk van beleggingsresultaten en aanvankelijk was de slachting op de beurs enorm. Sinds eind maart valt de schade mee. Als meer mensen overlijden, levert het ons meer geld op. Maar de dienstverlening blijft hetzelfde. De dode

Moet de dood meer bespreekbaar worden? ‘Ondanks de technologische vooruitgang houdt een onzichtbaar virus ons gevangen en benadrukt onze sterfelijkheid. Het virus dwingt ons tot bezinning. Het leven heeft vooral betekenis omdat er een einde aan zit. Het besef dat we de dood een plaats moeten geven, heeft consequenties voor het leven. Ik zeg niet dat je dagelijks moet beseffen dat het elk moment afgelopen kan zijn. Maar het is goed om er zo nu en dan bij stil te staan. Bespreek het met elkaar!’

Hebt u uw eigen begrafenis al geregisseerd? Doeve, lachend: ‘Nee, dat vind ik iets voor de nabestaanden. Ik ben er zelf niet meer bij. Ik denk eerder aan een begrafenis dan aan een crematie, maar zelfs daarin laat ik mijn familie vrij. Ik hou van Dominicaanse volksmuziek, maar mijn kinderen vinden het vreselijk. Ik stel me zo voor dat ze bij de uitvaart zeggen: onze vader had een bijzondere muzieksmaak. We houden het kort. Prima toch? De essentie is dat zij verder moeten. Ik hoop dat ook mijn dood mensen dichterbij elkaar brengt.’ ◀

Gé van Dieren-Schutte

OMMEN
23-03-1930
ENSCHDEDE
29-06-2020

GEZELLIG, LIEF, ZORGZAAM

Henk Aalbers

ZWOLLERKERSPEL
11-04-1932
HASSELT
30-06-2020

BOER

Diny van der Vinne-Oord

BERGENTHEIM
01-03-1933
HARDENBERG
30-06-2020

ALLER-ALLERLIEFSTE MOEDER

Carola de Bruijne-van den Dool

GOUDA
14-10-1972
BOSKOOP
30-06-2020

ORTHOPEDAGOOG

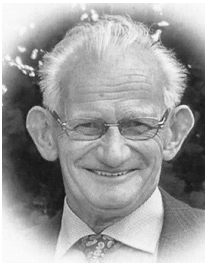
Anje Grietje Veenstra-Hekman

ONNEN, GEM. HAREN
12-02-1943
WESTERBORK
01-07-2020

SOCIAAL, CREATIEF

‘Ik ben pas
een overlever
als mijn
oncoloog zegt
dat ik niet
terug hoeft te
komen.’

Willem Hogenkamp

DALFSEN
10-03-1943

DALFSEN
03-07-2020

BOER, TROUW

Maria van der
Wijngaard-Schouten

CAPELLE AAN DEN IJSSEL
12-05-1934

CAPELLE AAN DEN IJSSEL
04-07-2020

ONZE LIEVE MOEDER EN OMA

Sikke Reindert
van der Wal

LEEWARDEN
23-08-1962

VEENKLOOSTER
04-07-2020

INSPIRERENDE LEIDER

Anna Aaltje Boltendal

WEDDE
12-01-1950

EMMELOORD
04-07-2020

LIEVE MAMA EN OMA

Corry Tillema-Slager

STEDUM
19-02-1943

KAMPEN
06-07-2020

ZORGZAME, CREATIEVE VROUW

Hoe leef je als de dood uitblijft?

TEKST ILONA DE LANGE BEELD RON BEENEN

Hoe leef je als je denkt te gaan sterven, en het maar niet gebeurt? Door nieuwe medische behandelingen blijven mensen met levensbedreigende kanker soms onverwacht nog jaren leven. Daniëlle Hermans is een van hen. Ze spreekt er met lotgenoten over: ‘Oké, we gaan dood, maar hoe gaan we nu die tussentijd aanpakken.’

Op de eettafel van Daniëlle Hermans in haar Utrechtse appartement staat een wit porseleinen bord met daarin een porseleinen pistool. ‘Een designcadeau met een knipoog van een vriendin’, vertelt ze, terwijl ze koffie zet. ‘Omdat ik vroeger thrillers schreef.’

‘Vroeger’ is vóór 2015, voordat Hermans hoorde dat ze uitgezaaide longkanker had. Ziek-zijn past niet bij haar, vindt ze zelf. ‘Ik kende mijn huisarts niet eens toen ik daar met klachten kwam, ik ben nooit ziek.’ In shock en vastberaden begint Hermans haar eigen afscheid te regelen. Hoewel ze haar longarts niet vraagt hoelang ze nog heeft, ziet ze aan zijn blik: het is goed mis. Ze begint aan een achtbaan van chemo’s en behandelingen.

Maar nu, vijf jaar later, leeft ze nog. De offerte van de begrafenisondernemer ligt onder in een la. De afgelopen twee jaar kreeg Hermans telkens goed bericht uit het ziekenhuis. Aan een nieuwe thriller durft ze nog steeds niet te beginnen. ‘Zoiets duurt anderhalf jaar, dat is te ver vooruit gedacht.’

Wel kwam dit jaar een ander boek uit dat ze samen met journalist Barbara Slagman schreef. In *Doorlevers* vertellen Hermans en veertien anderen met levensbedreigende kanker hoe het is om tegen alle verwachting in door te blijven leven, vaak dankzij nieuwe medische behandelingen. ‘Eind 2019 hebben we de interviews afgenomen. Inmiddels zijn drie mensen uit het boek overleden’, zegt ze, terwijl ze een kop koffie over de tafel schuift.

Toen Hermans hoorde dat ze uitgezaaide longkanker had, meldde ze zich direct bij het Helen Dowlingsinstituut, een adres voor psychische hulp voor kankerpatiënten. ‘Ik wist dat ik dat nodig zou hebben. Mijn therapeut was Marije van der Lee, zij heeft de lotgenotengroep ‘Tijd voor leven’ opgericht, omdat ze merkte dat steeds meer mensen doorleven met kanker en dat dit zijn eigen problematiek geeft. Toen ik onverwacht ook in die fase belandde, vroeg ze of ik wilde aanschuiven.’

Hoe was die eerste keer?
‘Interessant.’

Interessant?
‘Ja, want eindelijk was daar herkenning. Ik had heel veel aan mijn familie, mijn vrienden, buurtbewoners en mijn ex-man. Ze kookten, mijn vader vulde mijn koelkast met yoghurt en mijn buurman heeft mij eens letterlijk van de grond geholpen na een val. Maar ik voelde me eenzaam in mijn situatie. Ik wilde eigenlijk niet bij een lotgenotengroep, want dat past – net zomin als kanker – niet bij mij. Ik dacht: dan gaan we elkaar vertellen welke chemo’s we krijgen en dat we doodgaan. Lekker belangrijk. Maar deze lotgenotengroep was totaal anders. Het was meer: we gaan dood, maar hoe gaan we nu die tussentijd aanpakken.’

En, hoe doe je dat? Leven in een tussentijd?
‘Niemand die ik heb gesproken is in zijn bed gaan liggen met een dekbed over zijn hoofd. We proberen te doen wat we altijd al deden. Alleen wordt dat je vaak ‘ontnomen’. Ik had geluk dat de uitgeverij waarvoor ik werkte, mij kleine klusjes gaf. Dat was mijn lifeline, omdat ik op die manier toch deel bleef uitmaken van de maatschappij. Dat is voor mij en veel anderen erg belangrijk. Werkgevers moeten dat weten, zij zijn een van de vele buitenstaanders waarvoor dit boek is geschreven. Ik ben niet de zieke die thuiszit en waar iedereen op zijn tenen omheen loopt. Zo wil ik niet zijn. Ondertussen rouwden we om ons oude leven. Het leven zonder het zwaard van Damocles boven het hoofd. De onbevangenheid is weg. Mijn volle lach is weg. Dát is de ergste rouw. De dood zelf is het punt niet zo. Ik vond, en met mij veel lotgenoten, de dood zelf een fait accompli. Misschien sta ik daar zo in omdat ik geen kinderen heb. Ik was alleen bang voor de

Age ter Veen

ENUMATIL
06-04-1922

GRONINGEN
07-07-2020

CONCIËRGE

Tiny Woltjer-ter Veer

OOSTWOLD (WK)
28-07-1932

HOOGEZAND
24-10-2019

VERPLEEGSTER

Sietske ter Veer

OOSTWOLD (WK)
25-06-1927

GRONINGEN
09-07-2020

KRAAMVERZORGSTER

Anny van der
Wijngaard-de Bruijn

NIEUWERKERK AAN DEN IJSSEL
19-06-1933

CAPELLE AAN DEN IJSSEL
10-07-2020

HUISMOEDER

Herry Haan-Post

DALFSEN
29-04-1926
BUNSCHOTEN-SPAKENBURG
11-07-2020

HUISVROUW

“Ik hoop dat iedereen straks oud kan worden met een gezond hart”

“Mijn erfelijke hartziekte werd pas op mijn veertigste ontdekt. Dankzij de toegenomen kennis wisten twee van mijn kinderen al voor hun twintigste dat zij ook deze aandoening hebben. Dat voorkomt voor hen ernstige hartklachten op latere leeftijd. Als we samen geven aan onderzoek zullen generaties na ons een gezonder leven kunnen leiden. Daarom steun ik de Hartstichting via mijn testament. Want ik hoop dat iedereen straks oud kan worden met een gezond hart.”

Vindt u het ook belangrijk dat behandelingen van hart- en vaatziekten steeds beter worden? Lees er alles over in ons magazine ‘Een zaak van het hart’. Met boeiende verhalen over het werk van de Hartstichting en praktische informatie over geven via een testament.

U kunt het magazine aanvragen via onderstaande antwoordkaart, maar ook telefonisch of online: 0800 821 24 80 en hartstichting.nl/magazine

Vraag ons gratis magazine aan

Naam:*		☐ Vrouw ☐ Man
Adres:*		
Postcode:*	Woonplaats:*	
Geboortedatum:		
E-mailadres:**	Telefoonnummer:***	

Stuur deze antwoordkaart retour aan Hartstichting, Antwoordnummer 300, 2501 VB Den Haag

* Verplichte velden ** Dit e-mail adres gebruiken wij om u eenmalig een enquête te sturen. *** Met het invullen van uw telefoonnummer geeft u ons toestemming om u te bellen in het kader van ons werk, voor (klant)onderzoek en/of om steun te vragen.

De Hartstichting gaat vertrouwelijk om met uw persoonsgegevens. Voor meer informatie verwijzen we u naar [Hartstichting.nl/privacyverklaring](https://hartstichting.nl/privacyverklaring)

weg naar de dood toe. De pijn, op bed liggen en verzorgd worden – daar zag ik tegen op. En met die dreiging sta je elke dag op. Gezonde mensen kunnen ook elke dag sterven, maar die *léven* niet met die gedachte. Misschien even als ze iets lezen of horen, maar het is geen stempel op hun leven. Hun sterfelijkheid kunnen gezonde mensen verdringen. Gelukkig maar, want het slaat je lam.’

Is uw idee over de dood veranderd?
‘Nee, ik dacht en denk nog steeds dat doodgaan is als onder narcose gaan. Alles wordt zwart *and that’s it*. Ik ben mijn leven lang gek op dieren en ik zie doodgaan als onderdeel van de natuur. Daar heb ik vrede mee. Ik ben een existentialist. Ik wil zelf de verantwoordelijkheid nemen voor mijn pijn, maar ook voor mijn geluk.’

U schreef dat u de gedachte ‘waarom ik?’ niet hebt. Komt dat doordat u uzelf verantwoordelijk voelt voor uw eigen geluk?
‘Ja, misschien. Andere mensen in de lotgenotengroep worstelden wel met die vraag ‘waarom ik?’, maar iemand merkte op dat dit een perverse gedachte is, want in feite wijs je naar een ander en zeg je: waarom jij niet? Natuurlijk, ik heb ook weleens gehad dat ik me zo voelde. Ik liep een keer de supermarkt uit, regelrecht in een scène uit het gewone leven. De zon scheen, ik zag vrolijke mensen.’ Ze lacht schamper. ‘Toen dacht ik wel: ga weg! Ik vond het verschrikkelijk dat alles doorging en ik stilstond. Dat is het meer. Ik denk dat mensen dat bedoelen: dat nou precies jouw leven stilstaat. Je leeft naar de dood toe. Wat heeft het voor zin? Het is zinloos.’

Wat is de zin van het leven?
‘Geen idee, ik heb nooit geleefd met zoiets in mijn hoofd. Daar ben ik te nuchter voor, te pragmatisch. Mijn ouders, die zelf katholiek opgevoed zijn, hebben ons niet gelovig opgevoed dus daar haal ik geen zingeving uit. Ik zie dat niet als een gemis, omdat ik zo niet denk. Maar je moet als mens wel hoop hebben, en hoop zit in plannen maken voor de toekomst. Al is het maar iets kleins als een vakantieadres zoeken of sparen voor een verandering in je interieur. Dit worden totaal zinloze bezigheden als je weet dat je doodgaat. Naar de dood toeleven geeft geen enkele vreugde of hoop. Het volle leven dat uit kleine plannetjes voor de toekomst bestaat, stopt. Let maar op, iedereen is op zijn manier bezig met kleine dingetjes. Het leven is niet groots en meeslepend. Groots en meeslepend houdt geen mens vol.’

Een geïnterviewde in uw boek zei over het doorleven: ‘Het lijkt wel of je een extra sensorpje krijgt voor de fijne en bijzondere dingen in het leven.’ Hoe is dat voor u?
‘Ik sta nu meer bij dingen stil, zoals de schoonheid van de natuur. Maar ik hield heel erg van mijn vorige leven. Dingen die ik geweldig vond, zoals drie dagen met een vriendengroep naar North Sea Jazz, urenlang tafelen of een lange strandwandeling maken, gaan fysiek niet meer. Koningsdag vierden we bijvoorbeeld altijd op dezelfde plek in de stad. Een keer ben ik mee geweest in een rolstoel. Gingen er allemaal dronken mensen naast me zitten, terwijl mijn vrienden iets verderop stonden. Dat vond ik verschrikkelijk. Die gewone dingen, het is nu allemaal anders. Een vreselijke verrassing is ook dat sommige vrienden afhaken als je te lang ziek bent. In het begin komt iedereen langs

en krijg je veel aandacht en goedbedoelde adviezen. Maar het ebt weg. Eén vriendin liet lange tijd niks van zich horen omdat, zogezegd, de zorgtaak haar te zwaar viel. Ik ben héél dankbaar voor de vrienden die ik heb, maar mijn inner circle is de afgelopen jaren wel verschoven.’

gospelkoren
Hermans begint opeens te glimlachen. ‘Weet je wat ook veranderd is? Vroeger huilde ik nooit ergens om en dat is nu volledig opengebroken. Ik voel blijkaar meer. Dat had ik vroeger niet zo. Ik hoorde laatst prachtige muziek van Kanye

‘Gezonde mensen kunnen ook elke dag sterven, maar die *léven* niet met die gedachte.’

West. Die rapper doet mij zelf niets, maar ken jij zijn Sunday Services met die koren?’ Hermans pakt haar telefoon. ‘Kijk, die hele dienst duurt twee uur en zeven minuten. Vroeger kon ik heel North Sea Jazz zonder tranen doorlopen en nu word ik helemaal niet goed. Luister.’ Sing till the power of the Lord come down! ‘Dit vind ik zó mooi. Niet per se die tekst, maar die stemmen die samenkomen. Ik zit zelf bij een koor, alhoewel dat nu door de coronacrisis anders is. Daar leren we zo te zingen als die gospelkoren. Loslaten en vanuit je onderbuik zingen. Dat is het.’

Inmiddels krijgt u al twee jaar lang goede scans terug. Hoe is dat?
‘Vorige week hoorde ik dat ik pas over negen maanden terug hoefde te komen. Dat is bij uitgezaaide longkanker heel zeldzaam. De afgelopen twee jaar moest ik elke drie maanden naar het ziekenhuis. Mijn oncoloog is heel empathisch, maar ik heb dit boek ook geschreven voor oncologen in opleiding. Als een oncoloog tegen mensen die doorleven met kanker, heel enthousiast zegt dat de scan goed is, dan veer je op en ben je blij. Maar je zit nog niet in de auto of je denkt: ja en nu? Je kunt je leven niet telkens voor drie maanden oppakken. Fysiek en mentaal ben je ook uitgeput. Je gaat in die maanden niet lekker vakantie vieren of het Pieterpad lopen. Alhoewel wandelen gelukkig bij mij nu steeds beter gaat.’

Ziet u het nog als tussentijd – of als leven, maar leven op een andere manier?
Ze denkt even na. ‘Ik zie het steeds meer als echt leven, omdat het langer duurt. Ik ben niet meer elke dag met die dood bezig. Dat geeft lucht. Laatst moest ik ontzettend hard lachen om een stom filmpje. Ik heb sinds twee jaar een schichtige asielkat en die schoot bij mij weg. Hij kende mijn lach niet. Ik schrok er zelf ook van. Er zat een blokkade in mijn lijf, die langzaam verdwijnt. Mijn vertrouwde lach komt weer terug. Maar ik denk dat ik me pas echt een overlever voel als de oncoloog zegt: Daan, je hoeft niet meer terug te komen.’ ◀

Wouter Koelewijn

BUNSCHOTEN-SPAKENBURG
06-04-1939

BUNSCHOTEN-SPAKENBURG
11-07-2020

VISHANDELAAR, COMMANDO

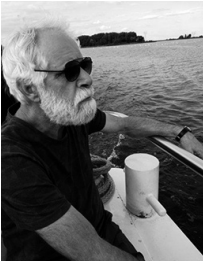

Joost van Wijnen

WILLEMSTAD, CURAÇAO
26-03-1947

BERGSCHENHOEK
13-07-2020

JOOST WOONDE BIJ SPRANK

Sjoerd Wijma

ENSCHEDA
29-01-1953

AMERSFOORT
13-07-2020

PRACHTIG MENS

Jacob Scheper

ONSTWEDDE
17-04-1921

GRONINGEN
15-07-2020

LIEVE VADER EN (OUDE) OPA

Gerrit Muller

HATTEM
10-07-1937

HATTEM
15-07-2020

ND-AGENT, GODSVERTROUWEN

IN MEMORIAM

Menso Heij

ROTTERDAM
24-12-1968

SLIEDRECHT
16-07-2020

DIENTSBAAR

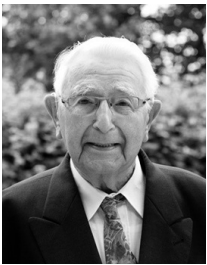

Johanna van der Laan-Lezer

ROTTERDAM
19-10-1917

WADDINXVEEN
20-07-2020

LIEFDEVOL EN ZORGZAAM

Kor van Houwelingen

GIESSENDAM
15-11-1925

GORINCHEM
23-07-2020

LERAAR, GELOVIG, BETROKKEN

Tine Boersema-Siegers

ARNHEM
25-08-1935

VOLLENHOVE
24-07-2020

ZORGZAAM EN BEHULPZAAM

Elja van Harten

ROTTERDAM
03-07-1967

AMERSFOORT
26-07-2020

LIEF EN CREATIEF

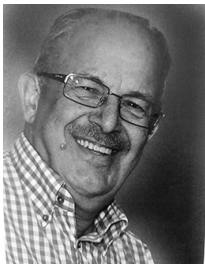

Marjan Sollie

ZWOLLE
07-12-1995

WAPENVELD
26-07-2020

VROLIJK KONINGSKIND

Leendert van der Valk

IJMUIDEN
29-06-1951

BEVERWIJK
28-07-2020

HART VAN GOUD

Jefta Staring

UTRECHT
28-07-2020

UTRECHT
28-07-2020

VOOR DE HEMEL GEBOREN

Aafke Heij-Pel

KUINRE
28-04-1925

AMERSFOORT
29-07-2020

ALTIJD BELANGSTELLEND

Harm Schuurman

NIEUW-BUINEN
16-06-1935

ASSEN
31-07-2020

LIEFDEVOL, PLICHTSGETROUW

Cornelis Stuij

GOUDRIAAN
29-06-1927

LANGERAK
04-08-2020

LIEVE VADER EN OPA

Aad Molenaar

ROTTERDAM
28-09-1951

CAPELLE AAN DEN IJSSEL
06-08-2020

GEZINSMAN

Gerrit Jan Overweg

COLLENDORP
13-08-1932

HARDENBERG
06-08-2020

(HOEF)SMID

Annie Westerhof-Hooghiemstra

NOARDBURGUM
02-04-1943

BURGUM
12-08-2020

HUISVROUW

Ebeltje Knuppe-Homan

FAAN
01-11-1943

BEILEN
12-08-2020

MENSENMENS

Jaap van de Lagemaat

AMSTERDAM
25-08-1933

ZUIDWOLDE (DR.)
14-08-2020

ONDERWIJZER, KOORDIRIGENT

Antje Bulder-Boer

MIDWOLDA
02-08-1924

WINSCHOTEN
17-08-2020

LIEFDEVOL EN BETROKKEN

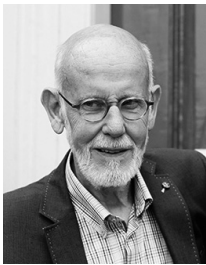

Riek van den Berg-van Veen

HATTEM
29-07-1930

HATTEM
18-08-2020

DIENTSBARE MOEDER

Bert Oost

GRONINGEN
12-06-1939

GRONINGEN
20-08-2020

RUST EN VERTROUWEN

Hillie van der Woude-Heetebrij

SINT JANSKLOOSTER
22-11-1945

HURDEGARYP
20-08-2020

MOEDER EN BEPPE

Een speciaal grafmonument voor iedereen

Maarten Fleuren (67) is kunstenaar in hart en nieren. Hij besloot na de kunstacademie geen schilderijen of beelden te maken, maar grafmonumenten. Het gaat hem erom een monument maken dat recht doet aan degene voor wie het bedoeld is. De beeldhouwer maakt daarom voor iedereen iets speciaals.

TEKST EN BEELD KAREN ZILVER

‘De mensen die bij mij terechtkomen, willen allemaal iets wat anders is dan de standaard. Tegenwoordig komen veel grafstenen uit China. Het is heel simpel om een mailtje met een tekening te sturen naar zo’n fabriek. Dan is het een paar weken later in Nederland. Ik maak dingen die afwijken van wat er uit het buitenland geleverd wordt. Dat is handwerk en unieker. En veel duurder. Eigenlijk zo duur dat het niet zou kunnen. Als beeldhouwer breng ik daarom niet al mijn uren in rekening. Dat is een beetje het leven van een kunstenaar. Je kunt ervan leven, maar het is zeker geen vetpot. Dat leerden we op de academie al.

Er gaat heel veel tijd in mijn kunstwerken zitten, omdat ik voor iedere overledene weer iets anders maak. Soms bellen mensen mij en zeggen: “Ik wil dat ontwerp van jouw website.” Dat doe ik niet. Bij elk monument verwerk ik elementen die bij de overleden persoon passen. Iets over iemands hobby bijvoorbeeld. Ik vind het niet kunnen als ik iets speciaal voor iemand heb ontworpen, dat je daarna op een andere begraafplaats nog een keer hetzelfde beeld ziet staan. Ik maak het mezelf daar wel wat moeilijker mee, maar ik heb er plezier in. Ik denk dan: ik volg deze weg in mijn leven en daar moet ik het maar mee doen. Mijn beelden zijn niet binnen drie weken klaar, soms duurt het een half jaar. Ik heb ooit zelfs twee keer een kerstkaart van mensen gehad, omdat het twee jaar duurde. Mensen hebben het soms nodig dat het wat langer duurt. Als ze bijvoorbeeld een zoon of dochter zijn verloren. Zo’n monument is dan het laatste wat je voor je kind kunt doen. Dan zeggen ze tegen mij: “Wacht nog maar eventjes met het afmaken”, want als het beeld klaar is, dan voelt het voor hen pas echt definitief. Het belangrijkste voor mij is dat ik het beeld mooi vind om te maken en dat anderen blij zijn met het resultaat. Maar het moet ook iets bijzonders zijn. Jaren geleden zat er een dipje in de opdrachten. Toen heb ik één of twee standaard monumenten gemaakt. De mensen waren er blij mee maar ik werd heel verdrietig van zo’n rechte steen met lettertjes. Toen dacht ik: dit ga ik niet nog een keer doen. Dan ga ik, bij wijze van spreken, nog liever tomaten plukken. Een standaard steen maken is prima, maar niet voor mij. Dat kunnen ze in China beter.’ ◀

‘Er gaat heel veel tijd in mijn kunstwerken zitten.’

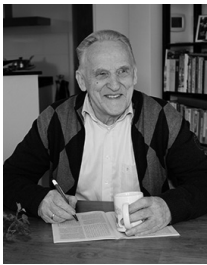

Rick Schuurman

GRONINGEN
11-09-1997

KANTENS
21-08-2020

VRACHTWAGENCHAUFFEUR

Sjirk Sikkema

MIDWOLDE
28-11-1938

LEEK
23-08-2020

LERAAR, AUTHENTIEK

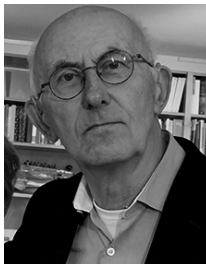

Willy Hoekzema-Bulder

GRONINGEN
09-10-1941

DALFSEN
23-08-2020

LIEF, BETROKKEN, ZORGZAAM

Henk Rietveld

ROTTERDAM
19-02-1938

PIJNACKER
24-08-2020

GEODETISCH INGENIEUR

Piet Steendam

MIDDELSTUM
22-09-1931

HOOGVEEN
27-08-2020

BETROKKEN EN DANKBAAR

Geef ons een toekomst

ook als u er straks
niet meer bent

Metterdaad helpt mensen
in nood. Meer informatie
over geven? Neem dan
gerust contact op.

035-647 4600

metterdaad@eo.nl

metterdaad.nl/schenken

Stichting EO Metterdaad is een
erkend Algemeen Nut Beogende
Instelling (ANBI). Dit betekent dat
over een nalatenschap of legaat
geen erfbelasting verschuldigd is.

eo
METTER
DAAD

Als je gelooft
in helpen